

HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMASI^(*)

Dr. Mahmut GÖKPINAR^()**

ÖZET

Kanun koyucu ceza hukuku koruması altına alınan tüm hukuksal menfaatleri daha etkili olarak korumak için teşebbüs kurumundan yararlanılırken, izlenen suç siyasetine göre belirlemiş olduğu kimi değerlere yönelik tehlikeli davranışlar için ek bir koruma sağlayabilir. Bunu cezalandırılabilirliği teşebbüs aşamasından önceki bir aşamaya çekerek başka bir ifadeyle suç teşkil etmeyen hazırlık hareketlerini cezalandırarak yapabilir. Kanun koyucular belirtilen ek korumayı, genel bir cezalandırma hükmü getirmek, iştirak hükümlerini genişletmek, özel suç tipleri ihdas etmek ya da hem genel hem de özel hükümlerde konuya ilişkin kural getirmek şeklinde karma bir yöntemle sağlayabilir. Bu çerçevede gerek hukuksal menfaatlerin gerekse bireysel özgürlüklerin korunması için bir suça yönelik olarak gerçekleştirilen hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ve cezalandırılma biçimleri büyük önem taşımaktadır. Çalışmada tüm bu hususlar, karşılaştırmalı hukuk özellikle de Alman doktrin ve yasal düzenlemelerinden de yararlanılarak ele alınmıştır. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılma nedenleri, buna yönelik olarak getirilmiş olan eleştiriler ve öneriler incelenmiştir. Hazırlık hareketlerinin bir suç tipi haline getirilerek cezalandırılmasında benimsenen iki ayrı yonteme yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Teşebbüs, Hazırlık Hareketleri, Ölçülülük, İştirak Hükümlerinin Genişletilmesi, Kalkışma Suçu.

^(*) DOI: 10.33432/ybuhukuk.1634490 - **Geliş Tarihi:** 06.02.2025 - **Kabul Tarihi:** 20.04.2025.

^(**) Milli Eğitim Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara - Türkiye,
E-posta: mahmutgokpinar@hotmail.com; **Orcid Id:** <https://orcid.org/0000-0002-7433-0323>.

PENALIZATION OF PREPARATORY ACTIONS

ABSTRACT

While the legislator uses the institution of enterprise to protect all legal interests under the protection of criminal law more effectively, it may provide additional protection for dangerous behaviors against certain values determined according to the criminal policy pursued. It can do this by withdrawing "punishability" to a stage before the attempt stage, in other words, by punishing preparatory acts that do not constitute a crime. Legislators can provide this additional protection through a mixed method, such as introducing a general penal provision, expanding the provisions on participation, introducing special types of crimes, or introducing rules on the subject in both general and special provisions. In this framework, in order to protect both legal interests and individual freedoms, the issues to be considered in the punishment of preparatory acts carried out for a crime and the forms of punishment are of great importance. In the study, all these issues have been addressed by making use of comparative law, especially German doctrine and legal regulations. The reasons for the penalization of preparatory acts and the criticisms and suggestions that have been made in this regard are examined. There are two different methods adopted for the punishment of preparatory acts by turning them into a crime type.

Keywords

Attempt, Preparatory Movements, Proportionality, Expansion of the Provisions on Participation, Offense of Essay.

GİRİŞ

Suçta teşebbüs eşiğini aşmayan bir kişi, kötü niyetle hareket etse bile kural olarak cezalandırılmaz. Bu esas, liberal bir ceza hukukunun temelini teşkil etmektedir. Ceza, buna layık bir haksızlığın varlığını gerektirmektedir. Kural olarak yalnızca hukuki menfaatlara zarar veren toplumsal açıdan zararlı davranışlar, cezayı hak eden bir haksızlık teşkil etmektedir. Sadece cinayet planları yapan ya da fırsat ortaya çıktığında onu bedensel zarar vermek amacıyla kullanmak üzere bir bıçak edinen kişi henüz herhangi bir hukuki menfaati etkilememiştir ve bu nedenle de cezalandırılması mümkün değildir¹. Zarar verme davranışının suç sayılmasından tehlikeye atmanın suç sayılmasına doğru atılan adım, ilk etapta tehlikeye atma davranışının önlenmesinin, korunan hukuki menfaate fayda sağlaması gerçeğiyle gerekçelendirilebilir. Bu koruma, fail üzerindeki özel önleyici etki, diğer bireylerin genel önleyici etki ile caydırılması ve ilgili normun geçerliliğinin istikrara kavuşturulması (pozitif genel önleme) ile haklı gösterilebilir². Bu çerçevede suç işlemeye teşebbüs kurumu ceza hukukunda en yaygın şekilde, cezai sorumluluğu genişletmek için dogmatik bir araç olarak kullanılmaktadır³. Diğer taraftan ceza hukuku korumasına alınan tüm hukuksal menfaatleri daha etkili olarak korumak için teşebbüs kurumundan yararlanılırken kanun koyucu, izlenen suç siyasetine göre belirlediği kimi değerlere yönelik tehlikeli davranışlar için ek bir koruma sağlayabilir. Bunu cezalandırılabilirliği teşebbüs aşamasından önceki bir aşamaya çekerek başka bir ifadeyle suç teşkil etmeyen hazırlık hareketlerini cezalandırarak yapabilir.

Kanun koyucular belirtilen ek korumayı, genel bir cezalandırma hükmü getirmek, iştirak hükümlerini genişletmek, özel suç tipleri ihdas etmek ya da hem

¹ **Jeßberger, Florian** (2015) “Das Verbrechen der Aggression im deutschen Strafrecht Überlegungen zur Umsetzung der Beschlüsse von Kampala”, Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, Vol. 10, ss. 514-522, s. 516.

² **Sieber, Ulrich/Vogel, Benjamin** (2015) Terrorismusfinanzierung, Berlin, Schriftenreihedes Max-Planck-Instituts Für ausländisches und internationales Strafrecht, s. 146.

³ **Mitsch, Wolfgang** (2014) “Terrorbekämpfung durch Strafrechtsvorverlagerung”, auf der dritten Internationalen rechtsvergleichende Konferenz an der Universität Potsdam am 16. Dezember, ss. 1-16, s. 2.

genel hem de özel hükümlerde konuya ilişkin kural getirmek şeklinde karma bir yöntemle sağlayabilir. Bu çerçevede gerek hukuksal menfaatlerin gerekse bireysel özgürlüklerin korunması için bir suça yönelik olarak gerçekleştirilen hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ve cezalandırılma biçimleri büyük önem taşımaktadır. Çalışmada tüm bu hususlar, karşılaştırmalı hukuk özellikle de Alman doktrin ve yasal düzenlemelerinden de yararlanılarak ele alınmıştır.

I. BİR KAVRAM OLARAK HAZIRLIK HAREKETİ

Hukuksal normları ihlal eden davranışlar, hangi nedenlerle ortaya çıktığı önemli olmaksızın benzerlik taşıyan zihinsel ve psikolojik faktörler altında, süreç içerisinde çeşitli aşamalardan geçmek suretiyle görünür hale gelmektedir⁴. Sadece kasıtlı olarak işlenen suçlarda ortaya çıkan bu süreci⁵ ifade etmek üzere suç yolu kavramı⁶ kullanılmaktadır. Suç tipleri kural olarak zarar verme ya da tehlikeye atma şeklindeki tamamlanma esasına göre düzenlenmişlerdir⁷. Ancak,

⁴ **İçer, Zafer** (2021) Suça Teşebbüste Hazırlık ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi, s. 15; Aynı yönde: **Toroslu, Nevzat** (2007) Ceza Hukuku Genel Kısım, 10. Baskı, Ankara, Savaş Kitapevi, s. 248; Suçun ortaya çıkış sürecini ifade etmek üzere doktrinde, ‘suç yolu’: **Özgenç, İzzet** (2023) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 557; **Koca, Mahmut/Üzülmöz, İlhan** (2023) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 415; **Toroslu**, s. 248; **İçer**, s. 15.

⁵ **Gusenleitner, Pia Valentina** (2018) Der Beginn Der Strafbarkeit Des Versuchs Im Lichte Der Jüngerer Rechtsprechung Des Ogh, Diplomarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Magistra der Rechtswissenschaften im Diplomstudium Rechtswissenschaften, s. 1; **Heinrich, Bernd** (2014) Ceza Hukuku Genel Kısım-I, (Çevirenler: Hakeri, Hakan/Ünver, Yener/Özbek Veli Özer/Çakmut, Özlem Yenerer/Erman, Barış/Doğan, Koray/Atladi, Ramazan Barış/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 460.

⁶ Suç yolu kavramı yerine doktrinde ‘suçun oluşumu hadisesi’: **Yüce, Turhan Tufan** (1957) “Türk Hukuku ile Mukayeseli Olarak İsviçre Ceza Hukukunda Teşebbüs”, Adalet Dergisi, S. 5, ss. 474-483, s. 474; ‘zamansal aşama’: **Heinrich** (2014) s. 460; ‘suç seyri’: **Soyaslan, Doğan** (1994) Teşebbüs Suçu, 1. Baskı, Ankara, Kazancı Yayınevi, s. 3; gibi çeşitli kavramların kullanıldığı da görülmektedir.

⁷ **Tozman, Önder** (2008) “Suçun Tamamlanması ve Sona Ermesi Kavramları”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. III, S. 1, ss. 117-145, s. 118.

suçun tamamlanması öncesi ya da sonrasında suça ilişkin olarak çeşitli davranışlar gerçekleştirilmiş olabilir. Bu davranışların her birinin ceza hukuku bakımından taşıdığı önem ayrı olup farklı değerlendirmelere konudur⁸.

Suç yolunda karar ile icraya geçiş aşamaları arasında yer alan hazırlık aşamasında⁹, fail amacı doğrultusunda mutlak surette ihtiyaç duyduğu konulara ilişkin hazırlıklar yapar¹⁰. Ceza kanunları genellikle hazırlık hareketlerini tanımlama yoluna gitmemiştir. Hazırlığın bir tanımının yapılmasında teşebbüse ilişkin hükümler belirleyici olacaktır¹¹. Bu çerçevede hazırlığı, bir işe başlanmadan önce gerçekleştirilen ya da gerçekleştirilmesi gereken iş olarak tanımlamak mümkündür¹². Hazırlık hareketleri, hukuki değeri ihlal eden davranışı hazırlamakta¹³, işlenmesine karar verilen suçla bağlantı kurmaktadır. Bu sayede suçun gerçekleştirilmesi mümkün ya da kolay hale gelmektedir. Ancak, icra aşamasıyla herhangi bir yakınlığı bulunmamaktadır. Klasik hazırlık davranışları arasında, olay yerinin araştırılması¹⁴, silah, zehir gibi suç aletlerinin temini¹⁵, mağdur ya da suç konusu

⁸ **Heinrich** (2014) s. 460.

⁹ **Jakobs, Günther** (1991) *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Die Grundlagen und die Zurechnungslehre* Lehrbuch, 2. Neubearbeitete und erweiterte Auflage, Berlin, De Gruyter, s. 708; Özek, s. 466.

¹⁰ **Heinrich** (2014) s. 460.

¹¹ **Kazaker Bozkurt, Gözde** (2022) “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi -Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 1, ss. 241-288, s. 255.

¹² **İçer**, s. 22.

¹³ **Ünal, Osman Gazi** (2022) “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz veya Programlar Suçu (TCK m. 245/A)”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXVI, S. 2, ss. 589-646, s. 592.

¹⁴ “...nın fikir ve eylem birliği içerisinde müştekileri öldürmek için diğer sanık ... vasıtasıyla adam tutukları, tutukları bu adama müştekilerin fotoğraflarını verdikleri, suçta kullanmak üzere motosiklet ve bıçak alması için bir miktar para verdikleri, yine şüphelilerin bir çok kez müştekilerin evlerinde ve tarlalarında keşif yaptıkları, ... polisler müdahale etmeseydi kararlı bir şekilde ..., ..., ... ve ...'ı öldürecekleri böylelikle üzerlerine atılı kasten adam öldürmeye teşebbüs suçunu işledikleri iddiası ile kamu davası açılmış ise de; suçun hazırlık hareketleri safhasında kaldığı teşebbüs safhasına geçmediği, hazırlık hareketlerinin kanunda ayrıca suç sayılmadığı anlaşılmıştır.” Yargıtay 1.CD, E. 2022/6598, K. 2023/2541, T. 02.05.2023 <kazancihukuk.com> s.e.t. 05.05.2024.

hakkında bilgi toplanması, icraya ilişkin planlar yapılması¹⁶ yer alır¹⁷. Örneğin Halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme (TCK md. 216; StGB md. 130) amacıyla bir kişinin bir daktilo satın alması, bir tanıdığından amacını söylemeden kopyalama makinesi ödünç alması, bazı matbaacılarla broşür basım maliyetleri hakkında görüşmesi amaçlanan suç bakımından birer hazırlık hareketidir¹⁸.

Hazırlık hareketleri, asıl suçun işlenmesi bakımından önemli ve gereklidirler. Örneğin hırsızlık suçu için kilidi açmaya yarayan alet, yağma için mağduru yaralamak için sopa, dolandırıcılık için sahte kaza yeri tutanağı düzenleme gibi hareketler asıl suç bakımından önemli ve gerekli oldukları için suça hazırlık olarak değerlendirilebilirler. Diğer taraftan ele geçen eşyaların götürülmesi için failin kutu temin etmesi, hırsızlık bakımından önemli bir hareket olmayıp ikincil, tesadüfi bir önem taşımaktadır. Çünkü hırsızlığın gerçekleştirilmesi bir kutuya sahip olmaya bağlı değildir ve bu hareket failin suç işleme kararını icraya başladığını göstermez. Bu nedenle kutu temini, failin alıştırma yapması ya da zehir hazırlamak için şişe alması gibi hareketlerin hazırlık aşamasında yer aldığı kabul edilerek cezalandırma yoluna gidilmemelidir¹⁹. Doktrinde yer alan bir görüşte hazırlık şu şekilde tanımlanmıştır²⁰:

¹⁵ **Roxin, Claus** (2006) Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen- Der Aufbau der Verbrechenlehre, 4. Auflage, München, C.H. Beck, s. 388; **Gusenleitner**, s. 2; Aynı yönde: **Yüce** (1957) s. 474.

¹⁶ **Alacakaptan, Uğur** (1970) Suçun Unsurları, 1.Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 61.

¹⁷ “Suçu işlemek için kullanılacak aletlerin üretilmesi ya da temin edilmesi, eylem yerinin araştırılması veya gözetlenmesi, eylemle ilgili çeşitli bilgiler toplanması, suç işlendikten sonra sorumlu tutulmayı önleyici tedbirler alınması, suçtan elde edilecek eşyalar için güvenli bir yer ayarlanması gibi fiiller hazırlık hareketleri olup, suç tipini oluşturan icra hareketlerinden önce gerçekleştirilen ve cezalandırılmayan davranışlardır.” YCGK, E. 2022/80, K. 2022/787, T. 8.12.2022<kazancihukuk.com> s.e.t. 05.05.2024.

¹⁸ **Henneke, Günter** (1954) “Zur Abgrenzung der strafbaren Vorbereitungshandlung beim Hochverrat”, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Vol. 66, ss. 390-407, s. 390.

¹⁹ **Hüseyinoğlu, Emin** (2020) “Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suça Hazırlık”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XV, S. 2, ss. 501-536, s. 523.

²⁰ **Yetkin, Erdi** (2024) Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, s. 244.

“Hazırlık, hazırlayanın, gelecekteki bir suça yönelik olarak, bu suça dair pozitif etkide (hedef suçun icrasını olanaklı kılmak, kolaylaştırmak ya da güvence altına almak) bulunan bir hareket gerçekleştirmesidir”.

Ceza hukuku müdahalesi olabilmesi için, kişinin suç işleme bilinç ve irade- siyle herhangi bir şekilde faaliyette bulunması yeterli değildir. Bu durumun nite- lik ve nicelik olarak belli bir eşiği geçmesi gerekmektedir²¹. Hazırlık hareketleri bu şartları taşımadığından genellikle hukuki menfaatler açısından herhangi bir risk taşımamakta dolayısıyla da başkalarının özgürlüğüne bir müdahale teşkil etmemektedir. Bu nedenle de kural olarak cezalandırılmaları mümkün de- ğildir²². Ancak bu hareketlerin bağımsız birer suç olarak düzenlenip cezalandırıl- ması da mümkündür²³. Başka bir ifadeyle, bir suçun hazırlık hareketi olarak nitelendirilebilecek birtakım davranışlar başka bir suçun icra hareketi olarak kabul edilebilmektedir. Bu çerçevede gerçekleştirilen bir davranışın suç yolun- daki aşaması tespit edilirken, her suç tipi bakımından ayrı ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Bu tespit yapılırken, failin kastının yönelmiş olduğu suçun unsur ve özellikleri dikkate alınmalıdır²⁴. Örneğin örgüt teşkili, işlenmesi amaçlanan suçlardan dolandırıcılık için (TCK md. 157) sadece bir araçtan, hazırlık hareke- tinden ibarettir²⁵. Dolandırıcılık suçunu işlemek için örgüt kurmak (TCK md. 220), teşekkül meydana getirmek, kamu düzenini tehlikeye atmaktadır. Bu teh- like nedeniyle de kanun koyucu aslında hazırlık hareketi niteliğindeki bu davra- nışları, suç olarak düzenlemiş ve bunu işlenmesi amaçlanan dolandırıcılık su-

²¹ Özgenç (2023) s. 557.

²² Köhler, Michael (1996) Strafrecht Allgemeiner Teil, 1.Auflege, Hamburg, Springer, s. 452; Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas (1996) Lehrbuchdes Strafrechts Allgemeiner Teil, 5. Auf, Berlin, Duncker & Humblot, s. 523; Vrzal, Marek (2005) Die Versuchsstrafbarkeit der Untreue de lege ferenda?, Inaugural-Dissertation zu Erlangung der Doktorwürde der Juristischen Fakultät der Eberhard-Karls-Universität Tübingen, s. 43; Jeßberger, s. 516; Gu- senleitner, s. 2.

²³ Özgenç (2023) s. 557.

²⁴ İçer, s. 31.

²⁵ “..., amaçlanan suçları işlemede kolaylık sağladığı için işlenmesi amaçlanan suçlar açısından hazırlık hareketi niteliğinde olan örgütün varlığı için...” Yargıtay 4.CD, E. 2021/40784, K. 2023/16031, T. 14.03.2023 <kazancihukuk.com> s.e.t. 08.05.2024.

çundan bağımsız hale getirmiştir²⁶. Kanun koyucular örgütlü suçlarla baştan mücadele edebilmek için işlenmesi amaçlanan suçlar için çok sayıda kişinin bir araya gelmesini cezalandırmaktadır²⁷.

II. HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMA NEDENLERİ

Bireylerin hayat, vücut bütünlüğü, özgürlüğü²⁸, devletin varlığı ve güvenliği gibi anayasal olarak da korumaya alınmış üstün²⁹ ve sıklıkla ihlal edilen kimi hukuksal değerler için güçlendirilmiş, enerjik ve çevik bir koruma büyük önem taşımaktadır³⁰. Bu değerler bakımından icra hareketleri öncesinde başka bir ifadeyle ön alanda gerçekleştirilen davranışlar o kadar tehlikelidir ki cezalandırılmaları gerekmektedir³¹. Aksi halde bu değerlerin güvenlik alanı, tehlikeye atılmaktadır. Cezalandırma için bu değerlere yönelik icra hareketlerinin başlanması beklenmesi, toplumsal düzenin korunması için yeterli olamamaktadır³². Haksızlık derecelendirilebilir olduğundan bu bakımdan yüksek olan suçların gerçekleştirilmesinden sonra cezalandırmanın maliyeti ile bu suçların işlen-

²⁶ **Özgenç, İzzet** (2017) Suç Örgütleri, 9. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 12, 13.

²⁷ **Heinrich** (2014) s. 461.

²⁸ **Yarsuvat, Elif** (2009) “Hazırlık Hareketleri ve İştirakin Genişleyen Biçimleri/Karar-Müzakereler”, Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi, Suç ve Ceza Dergisi (2010), S. 1, ss. 13-27, s. 18.

²⁹ **Haase, Adrian** (2017) Computerkriminalität im Europäischen Strafrecht Kompetenzverteilung, Harmonisierungen und Kooperationsperspektiven, 1. Auflage, Tübingen, Mohr Siebeck, s. 169; **Sieber/Vogel**, s. 150; **Özek, Çetin** (1963) “Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümlerde Cezalandırılan Hazırlık Hareketleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 29, S. 3, ss. 458-520, s. 460.

³⁰ **Demirtaş, Soner** (2021) “Cezalandırmanın Öne Çekilmesi ve Ceza Muhakemesi Hukuku”, Selçuk Hukuk Kongresi II, Konya, ss. 50-59, s. 54; Aynı yönde: **Ünver, Yener** (2003) Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, 1. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 958; **Selçuk, Sami** “Kal-kışma Suçları ya da Oluşumu Öncelenmiş Suçlar”, <<https://www.timeturk.com/tr/makale/sami-selcuk/kalkisma-suclari-ya-da-olusumu-oncelenmis-suclar.html>> s.e.t. 12.05.2024.

³¹ **Roxin**, s. 388; **Tekin, Derya** (2018) “Bir Ceza Hukuku Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 146, ss. 48-61, s. 49; **Ünal, Osman Gazi** (2023) Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 196.

³² **İçer**, s. 58; Aynı yönde: **Özek**, s. 459; **Ünver**, s. 964.

mesini engellemek için kimi hazırlık hareketlerinin kanunilik ilkesine de dikkat ederek cezalandırılabilir hale getirilmesi (özellikle devlete ve kamu barışına karşı işlenen suçlar için değerlendirildiğinde) maliyeti karşılaştırıldığında kanun koyucuların suç politikası olarak, Anayasayı ihlal suçu örneğinde olduğu gibi, suçun meydana gelmesi için teşebbüsü yeterli kabul ettikleri görülmektedir. Bu çerçevede, cezalandırılmayan hazırlık hareketleri de (TCK. m. 314-suç için anlaşma) suç haline getirilmektedir³³.

Suç örgütleri çeşitli krizleri kullanarak önemli bir güç merkezi konumuna ulaşmaktadırlar. Uyuşturucu madde ticareti, kaçakçılık, dolandırıcılık gibi ekonomik suçlar, genellikle örgütsel faaliyetler olarak gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde elde edilen mal varlığı, terör örgütlerinin de dikkatini çekmekte ve bu yöntemi finansmanlarında kullanmaktadırlar³⁴. Söz konusu süreç suç siyasetini de etkilemekte klasik konular olan suç ve ceza yerine, risk, tehlike ve önleme ya da güvenlik kavramları belirleyici olmaya başlamaktadır. Özellikle de kamu düzeni ve güvenliğini³⁵ erken zamanlı bir müdahale ve önleme ile sağlamak amacının ön plana çıkmasıyla ceza hukukunun gerçekleşen haksızlıklara cezayla tepki vermenin bir aracı olmaktan çıkarak tehlikeyi önleyici bir araca dönüştüğü bir süreç yaşanmaktadır³⁶. Bu çerçevede hazırlık hareketlerinin sonraki etkileri³⁷

³³ **Yaşar, Kenan Evren** (2014) "Karşılaştırmalı Olarak Anayasayı İhlal Suçu", Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 2, S. 1-2, ss. 189-234, s. 202.

³⁴ **Yurtlu, Fatih** (2021) "Terör Suçlarıyla Mücadelede Yeni Konsept: Önalın Suçları-BGH Kararları Işığında Almanya Örneği", s. 2171, 2172.

³⁵ Hazırlık hareketlerinin cezalandırılma sürecinin Almanya'da kamu güvenliğinin daha etkili şekilde korunması düşüncesinin ortaya çıkmasıyla başladığı yönündeki görüş için bkz. **Jakops** (2008) s. 532.

³⁶ **Sieber, Ulrich** (2018) "Ceza Hukukundan Güvenlik Hukukuna Paradigma Değişimi: Küresel Risk Toplumunun Yeni Güvenlik Mimarisi Hakkında", (Çeviren: Arslan, Mehmet), Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, ss. 611-618, s. 602, 603; Aynı yönde: **Jakops, Günther** (2008) "Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku", (Çeviren: Ozansü, M. Cemil), Terör ve Düşman Ceza Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, ss. 489-506, s. 552, 497; **Arslan, Mehmet** (2020) Alman Ceza Hukukunda Suç ve Terör Örgütleriyle Bağlantılı Suçlar ve İştirak Hükümleriyle İlişkileri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 17; Gerçekleştirilmeleri toplumsal düzen bakımından ağır sonuçlara yol açtığı kabul edilen birtakım suçlara yönelik olarak ortaya çıkan hazırlık hareketlerini cezalandırma yaklaşımı, ce-

başka bir ifadeyle olası zarar³⁸, tehlike tehlikesi cezalandırılmaktadır³⁹. Doktrinde yer alan bir görüşte, bireylerin yukarıda belirtilen bu suçları işlemekle sürekli ve kararlı bir şekilde kendileriyle mücadele edilmesi gereken kişi konuma gelmiş oldukları ifade edilmektedir. Buna göre, kişi olarak yaklaşılmasının temel şartı, ilgili bireylerin hukuka sırt çevirmemiş olma kararını taşımalarıdır. Oysaki bu tip suçları işleyenler, bundan yoksun kişilerdir. Bu durumda mesele ilgili norma

zanın önleme fonksiyonuna yeni bir bakış açısı getirmiştir. Çünkü bu hareketleri gerçekleştiren kişiye, amaç suça ilişkin icrai davranışlara henüz başlamadan toplum açısından tehlike yarattığı gerekçesiyle müdahale edilmekte; amaç suçun ortaya çıkması, mümkün olan en erken aşamada cezalandırma yoluyla önlenmek istenmektedir. **Tekin**, s. 49; Aynı yönde: **Hilgen-dorf, Eric/Valerius, Brian** (2021) *Alman Ceza Hukuku Genel Kısım*, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi (Çeviren: Oktar, Salih), s. 282; **Mitsch**, s. 4; Terörle mücadelede ceza hukukuna yüklenen rol, zarar verici davranışı esas alan geleneksel ceza hukukunun kimliğini değiştirmiş, onu, zarara giden bu yolda çok erken aşamalarda müdahale eden bir araca dönüştürmüştür. Bu çerçevede ceza hukuku korumasının hazırlık aşamasına kadar çekilmesi bir zarureti ifade etmektedir. **Kazaker Bozkurt, Gözde/ Yurtlu, Fatih** (2024) “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi (Ön Alan Ceza Hukuku) Vasıtasıyla Terörle Mücadele Edilmesi”: Özgenç, İzzet (Editör), *Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Terörizm, Terör Suçları ve İnfaz Hukuku*, C. I, 1. Baskı, Ankara, Tüba Yayınları, ss. 43-63, s. 48; Devletler ceza hukukunu artık risk yönetiminin bir aracı olarak görmektedirler. Hukuksal değerlerin ihlaliyle oluşacak zararlara karşı bir tepki geliştirmek yerine, zarar tehlikesi yaratan her bir yöntem cezalandırılmaya çalışılmaktadır. **Erman, R. Barış** (2012) “Ceza Hukukunun Dönüşümü”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. IX, S. 2, ss. 447-474, s. 451.

³⁷ **Heinrich, Bernd** (2016) “Tehlikenin Önlenmesinde Ceza Hukukunun Sınırları-Yeni Bir Düşman Ceza Hukuku Hakkında Tartışmalar”, (Çeviren: Şohoğlu, Merve Selin), *Hukuk Köprüsü Dergisi*, C. 5, S. 11, ss. 129-142, s. 131; Gerçekleştirilmek istenen suçlar bakımından esasında birer hazırlık hareketi niteliği taşıyan suç işlemek amacıyla örgüt kurma fiilleriyle (TCK m 220) güvenceye alınan değer, örgütün gerçekleştirmeyi amaçladığı örneğin kasten öldürme ya da yağma gibi suçlarla güvenceye alınan hayat, mülkiyet, bireysel özgürlükler gibi hukuksal değerler değil tersine toplumsal olarak dirlik ve düzen içinde yaşamadır. Dolayısıyla suç örgütünü oluşturan, idare eden ya da bu örgüte üye olan kişilerin sonrasında amaç suçları işlemleri durumunda suç işlemek amacıyla örgütlenme suçları ile sonrasında işlenen amaç suçlar arasında bir hukuksal değer ihlali bağlantısından söz edilmesi mümkün olmayacaktır. **Sarıtaş, Erkan** (2022) “Cezalandırılmayan Önceki Hareketler”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C. 80, S. 2, ss. 615-654, s. 632.

³⁸ **Jakops** (2008) s. 522.

³⁹ **Özek**, s. 467; Hazırlık hareketlerini cezalandıran pek çok ülke bulunmakta ve en sade haliyle, elinde demir çubuk olan bir kişiye, bunu birisine vurana kadar beklemek yerine satın aldığı anda ceza hukuku araçlarıyla müdahale edilmesi mantığına dayanmaktadır: **Heinrich** (2016) s. 130.

verilen zarar ile bunun telafisi olmayıp bir tehlikenin ortadan kaldırılmasıdır. Bunun için de cezalandırmanın hazırlık aşamasına geriletilmesi şarttır⁴⁰. Bir başka görüşte de bazı hazırlık hareketlerinin terör suçu olarak düzenlemesiyle ilgili olarak, amacın vatandaşların ve demokratik düzenin temel değerlerini koruyarak somut terör eylemlerinin önlenmesi olduğu belirtilmektedir. Buna göre olay sonrası geriye dönük olarak uygulanacak hükümler bu amacı karşılamaktan çok uzaktır. Tek çözüm, gerçek terör saldırılarıyla sonuçlanacak davranışların suç olarak düzenlenmesidir⁴¹.

III. HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMASININ KAVRAMSAL KARŞILIĞI OLARAK CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ÖNE ÇEKİLMESİ

Hazırlık hareketlerinin cezalandırılması doktrinde, ‘cezalandırılabilirliğin genişletilmesi’⁴², ‘cezalandırılabilirliğin geriletilmesi’⁴³, ‘cezalandırmayı ön plana çekme’⁴⁴, ‘ön alan cezalandırılabilirliği’⁴⁵, ‘cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi’⁴⁶-‘alınması’⁴⁷, ‘ceza hukukunun öne çekilmesi’⁴⁸, ‘ön alan suçları’⁴⁹, ‘cezalandırılabilir alanı öne çekme’⁵⁰, ‘ceza sorumluluğun ön alana kaydırılması’⁵¹, ‘koruma ala-

⁴⁰ **Jakops** (2008) s. 497, 498.

⁴¹ **Wörner, Liane** (2012) “Expanding Criminal Laws by Predating Criminal Responsibility-Punishing Planning and Organizing Terrorist Attacks as a Meansto Optimize Effectiveness of Fighting Against Terrorism”, *German Law Journal*, Vol. 13, Issue. 9, ss. 1037-1055, s. 1049.

⁴² **Heinrich** (2016) s. 129.

⁴³ **Jakops** (2008) s. 498.

⁴⁴ **Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang** (2003) *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 11. Neubearbeitete Auflage, Bielefeld, s. 121; **Heinrich** (2016) s. 131.

⁴⁵ **Heinrich** (2016) s. 138.

⁴⁶ **Wörner**, s. 1049; **Mitsch**, s. 5; **Yurtlu, Fatih** (2021) “Terör Suçlarıyla Mücadelede Yeni Konsept: Önalın Suçları - Bgh Kararları Işığında Almanya Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 29, S. 3, ss. 2169-2208, s. 2177; **Demirtaş**, s. 53; **Kazaker Bozkurt**, s. 241.

⁴⁷ **Yetkin**, s. 65 vd.

⁴⁸ **Mitsch**, s. 1.

⁴⁹ **Heinrich** (2016) s. 140.

⁵⁰ **Ünver**, s. 958.

⁵¹ **Ünal** (2022) s. 594.

*nını öne alma*⁵² şeklindeki kavramlarla ifade edilmektedir. Terimlerdeki farklılığa rağmen bunlarda ortak olan, suç yolunda ceza hukuku müdahalesinin zaman itibarıyla hukuki değerin zarara uğramasından önceki bir aşamaya⁵³ başka bir ifadeyle ceza hukuku korumasının öne çekilmesi⁵⁴, hukuki menfaatlerin korunmasının suç yolunda geriye doğru genişletilmesi yaklaşımıdır⁵⁵. Bu nedenle de cezai sorumluluğun genişletilmesi kavramından farklıdır⁵⁶. Çeşitli yöntemler ile hazırlık hareketlerinin cezalandırılması yoluna gidildiğinde ortaya çıkan genişleme, maddi ve zaman bakımındandır. Hazırlık hareketleri icra aşamasından önceki bir aşamada yer aldığından bunların cezalandırılması, öncesinde kriminalize edilmemiş bir alanın cezalandırılması anlamına geleceğinden maddi bir genişleme durumu vardır. Aynı zamanda teşebbüs aşamasının gerisine doğru cezalandırılabilirlik kaydırıldığından zamansal bir genişleme de ortaya çıkmış olmaktadır⁵⁷. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasını karşılamak üzere bizim de taraftar olduğumuz cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi, zarar sonucunun oluşumundan önceki bir aşamada cezalandırılabilirlik ön gören tüm normları ifade etmekte olup bu tip suçlara ön alan suçları adı verilmektedir⁵⁸.

IV. HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMASINA YÖNELİK ELEŞTİRİ VE ÖNERİLER

A. ELEŞTİRİLER

Doktrinde hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasına yönelik kimi eleştiriler yöneltilmektedir. Bunlardan bir tanesi yurttaş-düşman ceza hukuku⁵⁹ ayrımına

⁵² Sarıtaş, s. 626; Ünver, s. 776.

⁵³ Kazaker Bozkurt, s. 247; Yetkin, s. 69.

⁵⁴ Demirtaş, s. 53.

⁵⁵ Haase, s. 165.

⁵⁶ Demirtaş, s. 54.

⁵⁷ Yetkin, s. 68, 69.

⁵⁸ Kazaker Bozkurt/Yurtlu, s. 46, 47.

⁵⁹ Düşman ceza hukuku kavramında yer alan düşman ibaresi, aktif bir tehlikelilik arz eden suçluyu karşılamaktadır. Jakops (2008) s. 520.

dayanmaktadır. Buna göre, anayasalar vatandaşlar için cezalandırmanın mümkün olmadığı bir alan yaratarak onlara hareket özgürlüğü tanıyan metinlerdir. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılması, bu alana devletin müdahalesi anlamına gelmektedir ki bu da devletin, ceza hukukunu vatandaş ceza hukukundan düşman ceza hukukuna dönüştürmesidir⁶⁰. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılması, aktüel norm geçerliliği zararı ile müstakbel zarar tehlikesinin yerinin değiştirilmesidir ki bu da düşman ceza hukuku düzenlemelerinin yaratılması demektir⁶¹.

Bu konuda diğer bir eleştiri gerçekleştirilen fiilin değil, düşüncenin cezalandırılmasına dayanmaktadır. Buna göre, hukuki değere zarar veren bir fiil ortaya çıkmadan cezalandırma, kötü niyetli de olsa düşüncenin başka bir ifadeyle tehlikeli failin cezalandırılmasıdır⁶². Böylelikle suçun tanımlanmasında objektif unsurlar yerine subjektif olanlar öne çıkarılmış olmaktadır⁶³. Bu da beraberrinde ceza hukukunu, fiil ceza hukukundan fail ceza hukukuna⁶⁴; kusuru esas alan bir temelden tehditlere karşı geliştirilen bir güvenlik tedbirleri hukukuna dönüştürecek⁶⁵. Cezanın tespitinde gerçekleştirilen fiilin hukuksal değer bakımından yarattığı zarar ya da tehlike ağırlığı yerine failin bu değeri ihlale ne ölçüde hazırlıklı olduğu belirleyici olacaktır⁶⁶. Ceza hukuku öncelikle bir fiil hukukudur ve ancak bir davranışın icra edilmeye başlanmasıyla ceza hukuku araçlarının müdahalesi söz konusu olabilir. Bu çerçevede tehlikeyi önlemek ceza

⁶⁰ **Heinrich** (2016) s. 131; Doktrinde hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının toplumsal savunma ve devleti daha etkili bir şekilde koruma amacına dayandığı bu nedenle de devletçi bir yaklaşım olduğu belirtilmektedir. **Yüce** (1968) s. 5, 6.

⁶¹ **Jakops** (2008) s. 522; Aynı yönde: **Marxen, Klaus** (1990) “Das Problem der Kontinuität in der neueren deutschen Strafrechtsgeschichte”, *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft*, Vol. 73, No. 3/4, ss. 287-298, s. 292.

⁶² **Heinrich** (2016) s. 131; Aynı yönde: **Marxen**, s. 292.

⁶³ **Sieber**, s. 604.

⁶⁴ **Heinrich** (2016) s. 131; Düşman ceza hukuku uygulamalarının ortak özelliklerinden biri, kişilerin iç ve dış dünyası arasında bir ayrım gözetmemesidir. Hukuksal değerlerin etkili bir şekilde korunabilmesi uğruna failin iç dünyasına ilişkin unsurlar, ceza sorumluluğu bakımından dikkate alınarak fiil değil fail cezalandırılır. **Erman**, s. 451.

⁶⁵ **Jakops** (2008) s. 522; **Sieber**, s. 605; **Mitsch**, s. 6.

⁶⁶ **Erman**, s. 451.

hukukunun öncelikli görevi olmayıp bu kolluk hukukuna aittir. Bu nedenle ceza hukukunun kamunun güvenlik ihtiyacını karşılaması mümkün değildir. Tam tersine olarak ceza hukuku, icrasına başlamış olan ve bir suç tipini ihlal eden davranışa müdahale eder. Aksine bir yaklaşım, her iki hukuk dalı arasında var olması gereken sınırın ortadan kalkmasına neden olacaktır⁶⁷. Bu konuda diğer bir eleştiri, ölçülülük ilkesinin ihlaline dayanmaktadır. Buna göre hazırlık hareketleri cezalandırılarak cezalandırılabilirliğin öne alınmasıyla, ceza hukuku artık doğal sınırlarının ötesindedir. Böylelikle bireylere karşı daha erken bir aşamada ceza hukuku uygulanmaktadır. Başka bir ifadeyle cezalandırılabilir davranışlar genişlemiş olduğundan, her durumda zaten ağır bir müdahale söz konusudur⁶⁸. Diğer taraftan hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının ceza muhakemesinde de birtakım sonuçları olmuştur. Bu suçlara karakterini veren subjektif haksızlık unsurunun ispatı için gizli soruşturma yöntemlerinin kullanılmasıyla özgürlük-güvenlik dengesinin özgürlükler aleyhine bozulduğunu söylemek mümkündür⁶⁹.

B. ÖNERİLER

Doktrinde hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının çeşitli nedenlerden dolayı kaçınılmaz olmasından yola çıkılarak bunların cezalandırılmasında dikkat edilmesi gereken kimi hususlara da yer verilmektedir. Buna göre devletler, toplumsal düzenin barış içinde varlığını devam ettirmesi için bir yandan örgütlü suç başta olmak üzere suçla etkin bir şekilde mücadele etmek diğer yandan da bu süreçte başvuracağı yöntemlerin temel hak ve özgürlüklere ölçsüz bir müdahale teşkil etmemesine özen göstermek durumundadırlar. Başka bir ifadeyle, özgürlük-güvenlik dengesine dikkat etmek zorundadırlar⁷⁰. Bu dengenin sağlanmasında başvurulacak ilkelerden bir tanesi ultima ratio ilkesidir. Doğurmuş olduğu ağır hukuksal sonuçları nedeniyle, ihlal içerikli davranışlara ceza hukukuyla tepki göstermenin devlet için en son başvurulması gereken çözüm olması

⁶⁷ Heinrich (2016) s. 140; Aynı yönde: Wörner, s. 1044; Kazaker Bozkurt/Yurtlu, s. 53.

⁶⁸ Yetkin, s. 150.

⁶⁹ Sieber, s. 605; Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Jakops (2008) s. 526; Sieber, s. 605; Kazaker Bozkurt, s. 251.

⁷⁰ Yurtlu (2021) s. 2173.

gerektiğini belirten ilke gereğince devletin ancak diğer yöntemleri kullandığı halde amacına ulaşamaması durumunda ceza hukuku yöntemlerine başvurması mümkün olmalıdır. Bu çerçevede ceza hukukunun değerlerin korunmasındaki fonksiyonu ikincil, başka bir ifadeyle yardımcıdır. Nedeni devletin iç güvenliğinin tesisi amacı olsa dahi, cezalandırılabilirliğin öne çekilmesinde makul sınırın aşılması ya da bu yöntemin kural hâline getirilmesi, izahı mümkün bir yaklaşım değildir. Aksine bir durumda ceza hukuku, gerçekleşen bir haksızlığa tepki olarak son çare başvuru olan yöntem olmak yerine, gerçekleşmesi muhtemel bir haksızlığı önleyerek güncel toplumsal ihtiyaçları dikkate alan bir normlar bütününe dönüşecektir⁷¹. Devletin tüm işlemlerinde geçerli olması gereken ölçülülük ilkesi, ceza hukuku için de temel bir ilkeyi ifade etmektedir. Bu ilkenin alt ilkelerinden olan gereklilik ilkesinin ceza hukukundaki görünümü *ultima ratio*dur. Dolayısıyla hazırlık hareketlerinin cezalandırılması durumunun istisna olmaktan çıkarılarak kural haline dönüştürülmesinin bu ilkeyle bağdaşması mümkün değildir. Bununla birlikte hazırlık hareketlerinin cezalandırılması bakımından alt ilkeler olan elverişlilik ve gereklilik ilkelerinin etkinliği minimum seviyededir. Bu tip normlara örnek teşkil eden normlar, terörle mücadele alanındaki gibi özellikle ağır suçların önlenmesine yönelik olduğundan bu çerçevede hemen hemen tüm araçların elverişli ve gerekli olduğuna dair genel bir kabul söz konusudur⁷². Bu konuda belirleyici olan, orantılılıktır. İlke uyarınca bir davranışın ceza yaptırımı ile karşılanması, failin hak ve özgürlüklerine orantılı bir müdahale niteliğini taşımalıdır. Failin gerçekleştirdiği haksızlık ile ona yönelik ceza hukuku müdahalesi arasında adil bir denge kurulamaması, Anayasa'ya da aykırılık teşkil edecektir⁷³.

⁷¹ **Kazaker Bozkurt**, s. 250.

⁷² **Yetkin**, s. 152; İnsan onurunun herhangi bir sınır olmaksızın korunması zorunluluğunun düşman ceza hukuku düşüncesiyle bağdaşması mümkün değildir. Ceza hukukunun görevlerinden birisi, toplumsal dirliği sağlamak olduğundan buna aykırılık teşkil eden davranışlara karşı ölçülü tepki vererek örnek olması gereken kurumların başında ceza hukuku gelmektedir. **Erman**, s. 453.

⁷³ **Özgüç, Levent Emre** (2024) Türk Ceza Hukukunda Hazırlık Hareketlerinin Belirlenmesi ve Cezalandırılabilirliği, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları, s. 189.

“Ceza kanunun amacı” başlıklı 5237 sayılı TCK md. 1’de ceza sorumluluğunun temelini belirleyen genel hükümler ile suç tiplerinin yer aldığı özel hükümlerin, özgürlük-güvenlik dengesini yaşama geçirecek şekilde düzenlendiği belirtilmektedir. Böylelikle, kanunun ruhunun ve uygulama felsefesinin de bu denge olduğu dolaylı bir şekilde ilan edilmiş olmaktadır⁷⁴. Gerek hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasında gerekse hazırlık ve icra hareketlerinin birbirlerinden ayrılmasında söz konusu dengeye dikkat edilmelidir. Diğer taraftan 18. Uluslararası Ceza Hukuku Kongresinde hazırlık hareketlerinin iştirakin genişletilmesi bakımından, “... aşağıdaki koşullar bulunmadığı takdirde iştirak fiillerinin cezalandırılması meşru değildir: Diğer insanların hayatlarına, vücut bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verecek çok ağır bir suçun önlenmesi; 2. Kanunun, hangi somut iştirak hareketlerinin cezalandırılacağını çok genel ifadelere başvurmada (‘her tür işbirliği, katkı veya kolaylaştırma’ gibi) ve özellikle sadece suç işleme kastının veya amacının cezalandırılmasından kaçınarak, objektif ve somut hareketleri tanımlamış olması; 3. Suç teşkil eden fiillerin, asıl suçun gerçekleşebilmesi için açık ve yakın bir tehlike oluşturuyor olması; 4. Failin bilerek ve başkaları tarafından bir veya daha fazla belirli suçun işlenebilmesine yardım edebilmek kastıyla hareket ediyor olması; 5. Cezanın suçun faili için öngörülmuş olandan daha hafif olması ve her koşulda bireysel kusurun kapsamına uygun olması”⁷⁵, bir suç tipi olarak düzenlenmesi yoluyla cezalandırılması bakımından da “1. Diğer insanların hayatlarına, vücut bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verecek çok ağır bir suçun önlenmesi; 2. Hukukun, hangi hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağını çok genel ifadelere başvurmadan (‘diğer tüm hazırlık hareketleri gibi’) ve özellikle sadece suç işleme kastının cezalandırılmasından kaçınarak, objektif ve somut hareketleri tanımlamış olması; 3. Suç haline getirilen fiillerin asıl suçun işlenmesine sıkı sıkıya bağlı olması ve yukarıda belirtilen hukuki yararlar somut ve yakın tehdit teşkil eden bu bağlantının, objektif olarak belirlenebilmesi; 4. Failin somut ve belirli bir suçun işlenmesi için doğrudan kasıt (dolusdirectus) ile hareket etmesi; 5. Ceza, asıl suç için öngörülenden daha hafif ve

⁷⁴ Aynı yönde: Yurtlu (2021) s. 2175.

⁷⁵ Yarsuvat, s. 18.

*her halükarda, teşebbüs ile orantılı olmalıdır. Hazırlık hareketleri, gerçekleştirilmesi planlanan suçun oluşması neticesini verdiğiğinde, asıl suç için öngörülen cezanın, hazırlık hareketleri için öngörülen cezayı içermesi; 6. Failin hazırlık hareketlerinden gönüllü vazgeçerek hareketlerine devam etmemesi halinde, fail cezalandırılmaz veya cezasında indirim yapılır*⁷⁶ şeklinde kimi meşruluk kriterleri benimsenmiştir.

V. HAZIRLIK HAREKETLERİNİ CEZALANDIRMA BİÇİMLERİ

Çeşitli ülke kanunlarında hazırlık hareketleri, ya genel bir cezalandırma hükmü ya iştirakin genişletilmesi ya özel hükümler⁷⁷ kısmında bir suç tipi olarak düzenlenme ya da hem genel hem de özel hükümlerde konuya ilişkin kural getiren karma bir yöntem benimsenerek cezalandırılmaktadır.

A. GENEL HÜKÜM OLARAK CEZALANDIRILMA

Bazı hukuk sistemlerinde genel hüküm olarak hazırlık hareketlerinin tüm suçları ya da belirli suçları kapsayacak şekilde cezalandırılması düzenlenmiştir⁷⁸. Bu çerçevede tüm suçlara yönelik hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı ülke kanunlarına örnek olarak Çin Halk Cumhuriyeti Ceza Kanununu (ÇHCCK) vermek mümkündür. ÇHCCK md. 22/1’de suça hazırlık, suçun işlenmesi için gerekli olan araçların hazırlanması ya da koşulların oluşturulması şeklinde tanımlanmıştır. ÇHCCK md. 22/2’de ise suça hazırlık yapan kimseye tamamlanmış suça oranla daha az ceza verilebileceği gibi cezadan muaf tutulabileceği de hüküm altına alınmıştır⁷⁹. Belirli suçlara yönelik hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı ülke kanunlarına ise Rusya

⁷⁶ Yarsuvat, s. 16, 17.

⁷⁷ Bu tür suçlarda hazırlık hareketi niteliğindeki davranışlar, bir suç tipini ihlal ettiğinden ilgili suç bakımından icra hareketi niteliği kazanmaktadırlar. Dolayısıyla da söz konusu suçlar, hazırlık hareketleri cezalandırılmaz kuralının istisnasını teşkil eden düzenlemeler değildir şeklindeki görüşler için bkz. **Özocak, Gürkan** (2018) Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 89, 90; **Sözüer, Adem** (1994) Suça Teşebbüs, İstanbul, Kazancı Yayınevi, s. 184, 185.

⁷⁸ **Özgüç**, s. 138.

⁷⁹ ÇHCCK’nun İngilizce metni için bkz. <[541](https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/5375/108071/F>s.e.t. 28.04.2024.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Federasyonu Ceza Kanunu (RFCK) örneği verilebilir. “*Tamamlanmış ve tamamlanmamış suç*” başlıklı RFCK md. 29/2’de suça hazırlığın, tamamlanmamış suç olarak md. 30’da yer alan ilkelere göre cezalandırılacağı belirtilerek, hazırlık hareketlerinin cezalandırılması yönünde genel bir hükme yer verilmiştir. “*Suçta hazırlık ve suça teşebbüs*” başlıklı RFCK md. 30/1’de suça hazırlığın tanımı yapılmış, md. 30/2’de ise sadece ağır ve nitelikli suçlara⁸⁰ yönelik olarak gerçekleştirilen hazırlık hareketlerinin cezalandırılabileceği belirtilmiştir⁸¹.

B. İŞTİRAK BİÇİMLERİNİN GENİŞLETİLMESİ YOLUYLA CEZALANDIRILMA

Suç niteliği taşıyan başka bir ifadeyle toplumsal düzeninin barış içinde var olup devam etmesine diğer haksızlıklara göre daha ciddi zarar verip tehlikeye atan davranışlar ve bunlar için getirilmiş müeyyideler, hukuk sistemlerinde çeşitli şekillerde düzenlenmişlerdir. Suçlar kural olarak bir kişi tarafından işlenme esasına göre düzenlenmişlerdir. Bununla birlikte kimi istisnai durumlarda suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi de mümkündür. Bu nedenle suça iştirak, olağan suç teorisinin dışında kalmaktadır⁸². Suçu gerçekleştirenler haricinde buna iştirak eden kişiler, şerik olarak adlandırılmaktadır. Dar fail kavramının geçerli olduğu bir sistemde, bir kişi fail ise şerik değildir ya da fail sıfatı taşımayan bir kişi sadece şerik olabilir ilkesi mevcuttur. Suç ortaklığı adı da verilen şeriklik içinde azmettiren ve yardım eden bulunmaktadır. Genel hükümlerde iştiraki düzenleyen hükümler, fail olmayı gerektirecek davranışların dışındakileri gerçekleştirerek bir suça iştirak eden bu kişilerin sorumluluklarını düzenlemektedir. Bu nedenle de şeriklik düzenlemeleri cezalandırılabilirlik alanını genişletici bir etkiye sahiptirler. Bu durumun bir sonucu olarak, dar fail kavramının geçerli olduğu bir iştirak sisteminde faillik asli, şeriklik tali niteliktedir.

⁸⁰ Doktrinde yer alan bir görüşte, ağır ve nitelikli suçlara yönelik olsa da hazırlık hareketlerin cezalandırılması için ayrıca sosyal açıdan da tehlikeli olduğunun mahkeme kararıyla tespit edilmesi gerektiği belirtilmektedir. **Hüseyinoğlu**, s. 522.

⁸¹ RFCK md. 29 ile 30’un Türkçe metni için bkz. **Hüseyinoğlu**, s. 511.

⁸² **Yılmaz, Zahit** (2022) Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 29.

Dolayısıyla fail tarafından ilgili normu ihlal eden davranış gerçekleştirilmediği sürece şeriklerin katkısı ne olursa olsun cezalandırılmaları söz konusu olamaz. Bu çerçevede bağlilik kuralı, fail tarafından gerçekleştirilen davranışa bağlı olarak şeriklerin cezalandırılmasını sağlayan kuralları belirtmektedir⁸³. Başka bir ifadeyle asıl fiilin haksızlığıyla, azmettirme başta olmak üzere şerikliğin haksızlığı birbirine bağlanmaktadır⁸⁴. Diğer taraftan iştirak iradesinin cezalandırılabilmesi için ise üzerinde anlaşmaya varılan suçun en azından icra hareketlerine başlanması gerekmektedir. Teşebbüsün başlangıcı konusunda, TCK md.35’de “*doğrudan doğruya icraya*” başlama, iştirak ilişkisinde ise ceza sorumluluğunun başlangıcı için teşebbüs esas alınmıştır⁸⁵. Başka bir ifadeyle, cezalandırma alanını genişleten iki kurum olarak teşebbüs ve iştirak için ilgili suçun doğrudan doğruya icrasına başlanmış olması gerekmektedir.

Tüm bu belirtilenlerin istisnası olarak bazı ülke kanunlarında teşebbüs aşamasında kalan azmettirme kurumuna yer verilmektedir⁸⁶. Böylelikle belli durumlarda ağır suçlara⁸⁷ ilişkin iştirak davranışlarına yönelik hazırlık hareketleri suç haline getirilerek cezalandırılabilirlik sınırı geriye çekilmekte⁸⁸; şerikliğin temeli olan bağlilik kuralının istisnasına yer verilmekte⁸⁹, genel bir hüküm geti-

⁸³ **Akbulut, Berrin** (2010) “Bağlilik Kuralı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, S. 1, ss. 167-214, s. 176.

⁸⁴ **Tokdemir, Sercan** (2022) Ceza Hukukunda Akim Kalmış Azmettirme, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 90.

⁸⁵ **Çakır, Kerim** (2022) Suça İştirakte Müşterek Faillik, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 185.

⁸⁶ Azmettirmeye teşebbüs kavramı, akim kalmış azmettirme, neticesiz kalan azmettirme, sonuçsuz kalan azmettirme, etkisiz kalan azmettirme, teşebbüs aşamasında kalan azmettirme gibi kavramlarla aynı anlamda ve çoğu zaman birlikte kullanılmaktadır. **İnci, Z. Özen** (2020) “Alman Ceza Kanunu m. 30/1 Perspektifinde Ceza Hukukunda Azmettirmeye Teşebbüs (Sonuçsuz Kalan Azmettirme)”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 10, ss. 913-980, s. 923.

⁸⁷ Azmettirmeye teşebbüs edilen suçun belli değerlere yönelen ağır suç olmaması halinde, azmettirmeye teşebbüsün cezalandırılması meşru değildir. **Yarsuvat**, s. 17, 18.

⁸⁸ **Balcı, Meral** (2022) Ceza Hukukunda Bağlilik Kuralı Kapsamında Azmettirme, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 505; Aynı yönde: **Aydın, Devrim** (2009) Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 107; **Hilgendorf/Valerius**, s. 281; **Tokdemir**, s. 90, 440.

⁸⁹ **Akbulut** (2010) s. 200; **Balcı**, s. 508; **Tokdemir**, s. 90.

rilmektedir⁹⁰. Örneğin, “*Suça katılma teşebbüsü*” başlıklı Alman Ceza Kanunu (Strafgesetzbuch)(StGB) md. 30/1’de yer alan “*Her kim bir başkasını cürüm işlemek veya bir cürme azmettirmek için sevk etmeye teşebbüs ederse, cürme teşebbüse ilişkin hükümler uyarınca cezalandırılır. Ancak, cezası 49 uncu maddenin birinci fıkrası uyarınca indirilir. 23 üncü maddenin üçüncü fıkrası kıyasen uygulanır.*” hükmüyle cürümlere azmettirmeye teşebbüsün cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır⁹¹.

Suç işleme kararı bulunmayan bir kimsede bunu oluşturmak olarak kısaca tanımlanabilecek azmettirme, muhatabında buna yönelik olarak ortaya çıkan gayretler, muhatapta kararın oluşması ve bunun sonrası onun bu gayrete konu suçun icra hareketlerine başlaması şeklinde olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Sarfedilen çaba sonucunda muhatapta kararın oluşması aşaması yaşanabileceği gibi kararın oluşmaması durumu da söz konusu olabilir. Failin karara varıp icra hareketlerine başlamış olması halinde tamamlanmış azmettirme ortaya çıkacaktır⁹². Bu durumda, doğrudan doğruya icrasına başlanan esas fiil söz konusudur⁹³. Azmettirmeye teşebbüste ise geride kalan söz konusu ilk iki aşamaya rağmen azmettirilmek istenen kişide suç işleme iradesi ya hiç oluşmamakta ya da bu irade oluşmakla birlikte herhangi bir nedenden dolayı suçun icra hareketlerine hiç başlamamaktadır⁹⁴. Asıl fiilin işlenmesinde, iştirak katkısı oluşmamaktadır⁹⁵. Söz konusu bu durum, teşebbüse azmettirmeden farklıdır. Teşebbüs aşamasında kalan suça azmettirmede, azmettirilen muhatap kişi olan

⁹⁰ Mitsch, s. 4.

⁹¹ Çalışmada StGB maddeleriyle ilgili çeviriler, Yenisey, Feridun/Plagemann Gottfried (2015) Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi’den alınmış olup diğer çevirilerde bu esere yeniden atıf yapılmayacaktır.

⁹² Demirel, Muhammed (2017) Suça İştirakte Bağlılık Kuralı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi, s. 343, 344; Azmettirme davranışının da kendi içinde, hazırlık ve icra aşamaları bulunmaktadır. Yaşar, Ercan (2022) “Suç İşlemeye Tahrik Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 28, S. 1, ss. 99-128, s. 104.

⁹³ Balcı, s. 503.

⁹⁴ Söz konusu durumu karşılamak üzere ‘iştirake teşebbüs’ kavramı kullanımı için bkz. Tokdemir, s. 87, 88.

⁹⁵ Tokdemir, s. 90.

fail, elverişli hareketlerle suçun icra hareketlerine başlamış olmasına rağmen elinde olmayan nedenlerle suçu tamamlayamamakta ya da netice oluşmamaktadır⁹⁶. Ancak, icra edilen cezalandırılabilir hareketler ile azmettirme çabası arasındaki bağ ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte esas fiil en azından teşebbüs aşamasına varmadıysa, şeriklik kapsamında planlanan davranışlar, şerikliğin ön aşamasında yer almaktadırlar. Böylelikle azmettirme özelinde bağlılık kuralıyla öne alınan cezalandırılabilirlik sınırı, azmettirmeye teşebbüs kurumuyla daha da geri çekilmektedir. StGB bakımından bu belli ağırlıkta suçlara azmettirmeye teşebbüs bakımından söz konusu olmaktadır⁹⁷.

Esas itibarıyla iştirake hazırlık hareketleri niteliği taşıyan azmettirmeye teşebbüs davranışlarının cezalandırılma nedeni, ilgili suçla korunmak istenen hukuksal değer bakımından yaratılan tehlike⁹⁸. İştirakçiler arasındaki psikolojik bağ bu tehlikeye neden olmaktadır⁹⁹. Bu durum da iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Azmettiren kişi, muhataba suçu işlemesi yönünde öneri, teklif ya da talepte bulunarak onda karar oluşturmamasından sonraki süreçte inisiyatifi muhataba bırakmaktadır. Böylelikle hukuksal değeri kaderine terk etmiş olmaktadır. Bu da hukuksal değer bakımından ihlal oluşma riskini artırarak¹⁰⁰ başlı başına bir haksızlık teşkil etmektedir¹⁰¹. Tehlikenin ortaya çıkmasının ikinci şekli ise suç işleme kararından vazgeçme olasılığının ciddi şekilde azalmış olmasıdır. Bireylerin tek başına almış oldukları suç işleme kararından dönüş yapmaları çeşitli nedenlerle mümkündür. Ancak azmettirmeye teşebbüste iradeler, sözünde durmak vb. gibi nedenlerle tehlikeli bir şekilde bağlanmakta¹⁰², failin bilinçal-

⁹⁶ **İnci**, s. 924; Azmettirmeye teşebbüste, icrasına başlanan suç şeklinde bir sonuç söz konusudur. **Tokdemir**, s. 88.

⁹⁷ **Balcı**, s. 503, 505.

⁹⁸ **Jescheck/Weigend**, s. 524; **Hilgendorf/Valerius**, s. 282; **Tokdemir**, s. 101; **Demirel**, s. 344; **Balcı**, s. 512; **İnci**, s. 942; **Özek**, s. 463.

⁹⁹ **Jescheck/Weigend**, s. 524.

¹⁰⁰ **Demirel**, s. 344.

¹⁰¹ **Tokdemir**, s. 101.

¹⁰² **Demirel**, s. 345; Aynı yönde: **Hilgendorf/Valerius**, s. 282; **İnci**, s. 943.

tına etki edilerek kontrol mekanizmasına zarar verilmektedir¹⁰³. Bu durum da hukuksal değer bakımından başlı başına bir haksızlık teşkil etmektedir¹⁰⁴.

StGB md. 30/1 hükmüne benzer hükümlerin bulunduğu ülke kanunlarından biri de Avusturya Ceza Kanunudur (Av.CK). “*Teşebbüsün cezai sorumluluğu*” başlıklı Av.CK md. 15/2’de¹⁰⁵ bir kişinin bir başkasını suç işlemeye azmettirme kararını, azmettirilmek istenen icra hareketlerine başlamadan önce bir davranışıyla ortaya koymasıyla birlikte bu suça teşebbüs etmiş olacağı belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle, iştirak için azmettirilenin icra hareketlerini gerçekleştirme şartı olmadığı için azmettirmeye teşebbüs kabul edilmiştir. İsviçre Ceza Kanunu (İs.CK) md. 24/2’de¹⁰⁶ de azmettirmeye teşebbüsün, teşebbüs hükümlerine göre cezalandırılacağı açıkça hükme bağlanmıştır. İtalyan Ceza Kanunu (İt.CK) md.115’de ise Kanunun aksini öngörmediği hallerde birinin suça azmettirilmesine rağmen bunu kabul etmemesi ya da kabule rağmen suçu işlememesi başka bir ifadeyle azmettirmeye teşebbüs hallerinde kimseye ceza verilemeyeceği ancak hakimın güvenlik tedbirine hükmedebileceği belirtilmiştir¹⁰⁷. Diğer taraftan Fransa Ceza Kanunu (FCK) md. 121/7-2’de¹⁰⁸ bir suçun işlenmesini azmettiren kişinin de suç ortağı olacağı belirtilerek bağlılık kuralı vurgulanmış, azmettirmeye teşebbüs kabul edilmemiştir.

TCK’nın genel hükümler kısmında da bu tür bir düzenlemeye yer verilmiştir¹⁰⁹. Doktrinde bu konuyla ilgili olarak özel hükümler kısmında bazı suç

¹⁰³ Balcı, s. 512.

¹⁰⁴ İştirak iradelerinin birleşmesinin hukuksal değerler bakımından sosyal tehlike yarattığı yönündeki görüş için bkz. Aydın, s. 108.

¹⁰⁵ <<https://legislationline.org/sites/default/files/2023>> s.e.t. 20.05.2024.

¹⁰⁶ <<https://legislationline.org/sites/default/files/2023>> s.e.t. 20.05.2024.

¹⁰⁷ İt.CK’nunTürkçe çevirisi için bkz. Rende, Domenico (1936) “Yeni İtalyan Ceza Kanununda Cezalar, Emniyet Tedbirleri ve Bunların Şahsileştirilmesi”, (Çeviren: Köni, Burhanettin), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, ss. 68-101, s. 100-101.

¹⁰⁸ <<https://legislationline.org/sites/default/files/documents/df/France>> s.e.t. 20.05.2024.

¹⁰⁹ Akbulut (2010) s. 200; İnci, s. 963; “Azmettirilen fiilin tamamlanmış veya en azından teşebbüs aşamasında kalmış olması gerekir. Azmettirilen fiilin işlenmesine teşebbüs dahi edilmemiş ise, akim kalmış azmettirmeden bahsedilir. Akim kalmış azmettirmenin cezalandırılacağına dair kanunda bir hüküm bulunmamaktadır.” YCGK, E. 2022/396, K. 2022/860, T. 28.12.2022 <kazancihukuk> s.e.t. 21.05.2024.

tiplerine yer verildiği belirtilmektedir. Örneğin, suç işlemeye tahrikin düzenlendiği 214. maddede başkalarının suç işlemeye tahrik edilmesi cezalandırılmıştır¹¹⁰. Halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçunun düzenlendiği md. 216 da başka bir örnek olarak verilmektedir¹¹¹. TCK genel hükümler kısmına kimi ağır suçlara azmettirmeye teşebbüse ilişkin bir hüküm eklenmesi gerektiği yönünde doktrinde görüşler bulunmaktadır¹¹². Örneğin bir görüşte, TCK'da cezalandırılabilir alanın hazırlık hareketlerine doğru çekildiği suç tipleri olduğundan yola çıkılmakta ve “Rüşvet” (TCK md. 252) suçu örnek olarak verilmektedir. Buna göre, bir kişiyi herkesin gelip geçtiği bir meydana bomba düzeneği yerleştirmesi için iknaya yönelik çaba ve bunun sonunda eyleme dönük muhatapta oluşan kararın, düzeneğin yerleştirilmesi olmaksızın dahi tek başına taşıdığı haksızlık; ilgili görevliye menfaat konusunda öneride bulunma, söz verme davranışlarının ortaya koyduğu haksızlıktan hiçbir şekilde geri kalır yanı bulunmamaktadır. TCK md.252/5’de ise cezalandırılabilir alan daha da geri çekilerek rüşvet önerisi ya da isteğinin muhataba iletilmesi, rüşvete ilişkin iradelerin ortaklaşması ya da rüşvetin elde edilmesi konularına aracılık edilmesi şeklindeki yardım niteliği taşıyan katkılar müşterek faillikten sorumlu tutulmak için yeterli görülmüştür¹¹³.

İştirak biçimlerinin genişletilmesi yoluyla hazırlık hareketlerini cezalandırmanın diğer bir örneği, StGB md. 30/2’de yer almaktadır. Suç işlemek ya da azmettirmek üzere bir başkasının teklifini kabul ederek bir araya gelmek ya da bu amaç konusunda anlaşmak da her ne kadar hazırlık hareketi olsa da, Alman

¹¹⁰ **Akbulut** (2010) s. 200; Doktrinde aksi yönde bir görüşte, suç işlemeye tahrik ile azmettirme davranışı arasında biri diğerini dışlayan bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir. Buna göre, azmettirmeye teşebbüs dahi suç işlemeye tahrik suçunun sahasıyla kesişmemektedir. Tahrik edenin alenen tahrikte bulunması, tahrik konusu suçun hazırlık hareketi sayılamaz. Bu durumda tahrik konusu suçun, suç yolu olarak nitelendirilen süreci henüz başlamamıştır; suçun soyut tehlike suçu olması da bunu göstermektedir. **Yaşar** (2022) s. 103, 109.

¹¹¹ **Balcı**, s. 515.

¹¹² **Tokdemir**, s. 439; **Demirel**, s. 350; **Balcı**, s. 517-518.

¹¹³ **Demirel**, s. 350, 351; Azmettirmeye teşebbüs etmede kişinin sorumlu tutulmasının nedeni, özel hükümlerde olduğu gibi, davranışıyla genel hükümlerle düzenlenmiş kendine özgü, bağımsız bir haksızlığı gerçekleştirmesidir. **Çelen, Ömer** (2020) Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asıl Fail-Yardım Eden Ayrımı), Ankara, Adalet Yayınevi, s. 80, dnt. 214.

kanun koyucu bu davranışları tehlikeli görerek StGB md.30/2 hükmüyle cezalandırma yoluna gitmiştir¹¹⁴. Teklifin ciddiyeti önemli olmamakla birlikte bunun kabulü ciddi olmalıdır. Anlaşmanın varlığı için iradeleri bu yönde oluşan en az iki kişi gerekmektedir. Ayrıca bu kişilerin fail ve şerik olarak anlaşmaları yeterli değildir. Bu anlaşma, birlikte fiil işlemenin ön aşaması olduğundan kişilerin eş derecede failliği oluşturacak şekilde fiile katılmak üzere anlaşmaları zorunludur¹¹⁵. Türk hukukunda anlaşmayı cezalandıran genel bir hüküm bulunmamaktadır. Anlaşmanın cezasız olmasının normatif dayanağı, müşterek faillik için TCK md. 35 ve md. 37/2 iken şeriklik için md. 40/3 hükümleridir. Anlaşma, ancak ya bir suç tipi haline getirilerek (TCK md. 316) ya da tipiklikte yer alan bir davranış olarak öngörülerek (TCK md. 235/2-d, 307/4) ya da suçun tamamlanma aşaması, anlaşmayı da içine alacak şekilde öne alınarak (TCK md. 252, 255) cezalandırılmaktadır¹¹⁶.

C. BİR SUÇ TİPİ OLARAK DÜZENLENME YOLUYLA CEZALANDIRILMA

18. Uluslararası Ceza Hukuku Kongresinde hazırlık hareketlerinin bir suç tipi olarak düzenlenmesiyle ilgili olarak “*Diğer insanların hayatlarına, vücut bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verecek çok ağır bir suçun önlenmesi*; 2. *Hukukun, hangi hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağını çok genel ifadelere başvurmadan (“diğer tüm hazırlık hareketleri gibi) ve özellikle sadece suç işleme kastının cezalandırılmasından kaçınarak, objektif ve somut hareketleri tanımlamış olması*; 3. *Suç haline getirilen fiillerin asıl suçun işlenmesine sıkı sıkıya bağlı olması ve yukarıda belirtilen hukuki yararları somut ve yakın tehdit teşkil eden bu bağlantının, objektif olarak belirlenebilmesi*; 4. *Failin somut ve belirli bir suçun işlenmesi için doğrudan kasıt (dolusdirectus) ile hareket etmesi*; 5. *Cezanın, asıl suç için öngörülenden daha hafif ve her halükarda, teşebbüs ile orantılı olması*. *Hazırlık hareketleri, gerçekleştirilmesi planlanan suçun oluşması neticesini verdiğinde, asıl suç için öngörülen cezanın, hazırlık hareketleri için öngörülen*

¹¹⁴ Heinrich (2014) s. 461.

¹¹⁵ Hilgendorf/Valerius, s. 288.

¹¹⁶ Yetkin, s. 263.

cezaı içermesi; 6. Failin hazırlık hareketlerinden gönüllü vazgeçerek hareketlerine devam etmemesi halinde, fail cezalandırılmaz veya cezasında indirim yapılır.¹¹⁷ şeklinde kimi kriterler benimsenmiştir.

1. Bir Suç Tipiyle İlişkilendirerek Cezalandırılma¹¹⁸

Kanun koyucu bir hukuksal değeri korumaya alıp, tipikliği ihlal eden davranışları cezalandırmakla birlikte bazı durumlarda bu değerin herhangi bir şekilde ihlalinin önüne geçmek amacıyla tipik davranışları başka bir ifadeyle icra hareketlerini hazırlayan davranışları da ya ilgili (*Casusluk ve devlet sırlarını temin etme*) StGB md.96/2; *“İnsan kaçırma”* StGB md. 234a/III; *“Hava ve deniz ulaşımına saldırı”* StGB md. 316c/4; TCK md. 117/4, TCK md. 127/1, 2) ya da başka bir normda (*“Vatana ihanet girişimi hazırlığı”* StGB md. 83; *“Para ve kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlar”* TCK md. 200; *“Yasak cihaz veya programlar”* TCK md. 245/A) suç haline getirmektedir¹¹⁹. Kanun başka ağır suçlara hazırlanmayı cezalandırmaktadır¹²⁰. Böylelikle fiili ve normatif bir bağlantı yoluyla başlangıçta hukuken cezasız olan davranışları daha sonraki suçun bir parçası haline getiren bazı suçlar ortaya çıkmış olmaktadır¹²¹. Bu çerçevede bu tip suçlar, bağımsız bir hukuksal değeri korumamaktadır¹²². Alman hukuku bakımından StGB md. 81, 82 83 uyarınca bu tip suçların olmaması halinde örneğin federal devlete ya da bir eyalete yönelik ihanete yol açacak bir girişimin cezalandırılmasının hiçbir anlamı olmayacaktır¹²³. Söz konusu suçlarda cezalan-

¹¹⁷ Yarsuvat, s. 16, 17.

¹¹⁸ Asıl suç tipinin bağımlı olarak hazırlık hareketlerine genişletilmesi kavramı kullanımı için bkz. **Kazaker Bozkurt**, s. 266; Bağımlı hazırlık suçları terimi kullanımı için bkz. **Yetkin**, s. 280; Bağımlı cezalandırma terimi kullanımı için bkz. **Özgüç**, s. 141.

¹¹⁹ Aynı yönde: **Akbulut, Berrin** (2017) Bilişim Alanında Suçlar, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 347, 348; **Köhler**, s. 466; **İçer**, s. 67; **Tekin**, s. 53; **Kazaker Bozkurt**, s. 266.

¹²⁰ **Freund, Georg** (1998) Strafrecht Allgemeiner Teil Personale Straftatlehre, 2. Auflage, Sipringer, s. 318; Hazırlık hareketlerini bir suç tipi olarak düzenlemekle kanun koyucunun bunların asıl anlamından vazgeçtiği yönündeki görüş için bkz. **Henneke**, s. 391.

¹²¹ **Haase**, s. 163.

¹²² **Gusenleitner**, s. 3.

¹²³ **Jescheck/Weigend**, s. 523.

dırılabilirliğin alanı, asıl koruma normunda yer alan tipik harekete bağlı olarak dolayısıyla da geriye doğru genişlemekte¹²⁴, bir cezalandırma normunun kapsamı, hizmet ettiği diğer koruma normuyla ilişkilendirilmektedir. Bu yöntemle, asıl normla koruma altına alınan değer bakımından bir tehlike kaynağı yaratılmaktadır. Cezalandırmayı haklı hale getiren tehlikelilik, hazırlık hareketi ile bunun sonucunda gerçekleşecek zarara yol açan icrai davranıştan ileri gelmektedir¹²⁵. Başka bir ifadeyle suç haline getirilen hazırlık hareketleri, amaç suçun gerçekleştirilmesi bakımından açık ve yakın bir tehlike yaratan¹²⁶, cürmi amaca bağlanabilecek durumları oluşturmaktadır¹²⁷.

TCK m. 245/A hükmü bu çerçevede değerlendirildiğinde ilgili cihaz, program, şifre ve sair güvenlik kodlarının bilişim suçları ve bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılmasıyla işlenen diğer suçlar bakımından birer tehlike kaynağı olduğu açıktır. Bu çerçevede TCK md.245/A'da yer alan haksızlığın, cezaya layık olduğunu söylemek mümkündür¹²⁸. Örneğin kibrit kutusu büyüklüğündeki reader adlı cihazla, kredi kartı içindeki tüm veriler kopyalanarak, kredi kartı sahteciliği (TCK md. 245/2) gerçekleştirilmektedir¹²⁹. Bir kişinin bu cihazı söz konusu suçu gerçekleştirmek için satın alması suçla korunan değer bakımından bir tehlike kaynağı olup bu yönüyle de cezaya layık bir haksızlık teşkil etmektedir. Genellikle belirli tehlikeli nesnelerin kullanımını içeren suçları önlemek amacıyla yasama organı, bu tür nesnelerin üretimini, edinimini ve bulundurulmasını suç olarak düzenler. Sadece bulundurma cezalandırılır. Bu tip suçlar, narkotik, ilaç, silah ve pornografi ceza hukuku alanında ortaya çıkmaktadır. Bunları bulundurma suçları olarak tasnif etmek mümkündür¹³⁰.

¹²⁴ Köhler, s. 466; Jescheck/Weigend, s. 523; Haase, s. 165; Gusenleitner, s. 3; Özgüç, s. 142.

¹²⁵ Ünal (2022) s. 608.

¹²⁶ Yarsuvat, s. 18; Aynı yönde: Yargıtay 3.CD, E. 2022/23657, K. 2023/1582, T. 09.03.2023<kazancihukuk> s.e.t. 28.05.2024.

¹²⁷ Yetkin, s. 77, 78.

¹²⁸ Ünal (2022) s. 609.

¹²⁹ Akbulut (2017) s. 350, 351.

¹³⁰ Mitsch, s. 4.

2. Bağımsız Bir Suç Olarak Düzenleme Yoluyla Cezalandırılma

Hukuksal değerın zarar görmesi yönünde artık kontrol edilemeyecek bir nedensellik sürecini harekete geçirmesi ya da öngörülemez dinamiklere sahip olması nedeniyle tehlikeli olan¹³¹, yüksek risk taşıyan hazırlık hareketlerinin failin belirli bir suç işleme amacı taşımasına gerek olmaksızın, bağımsız suçlar olarak cezalandırılması mümkündür¹³². Suç yolunda koruma bakımından geriye doğru bu tür genişlemeye, yalnızca hukuksal değerin ve/veya tehdidin yoğunluğunun yüksek olması durumunda izin verilir¹³³. Bu tip suçların bağımsız olması sadece şeklidir. Maddi yönüyle diğer suç tiplerinin, teşebbüsün ötesine ve hazırlık aşamasına doğru bağımlı genişlemeleri anlamına gelmektedir. Başka bir suçun maddi olarak hazırlığını teşkil eden hareketler, başka bir suç tipinde bağımsız olarak cezalandırılmaktadır¹³⁴. Hazırlık hareketlerinin bağımsız bir suç tipi olarak cezalandırılmasında kanun koyucu sadece belirli bir suça hazırlanmayı temel alıp, hazırlık teşkil eden hareketleri sınırlandırmayarak başka bir ifadeyle bir tipikleştirmeye başvurmadan serbest hareketli cezalandırma yöntemini benimseyebileceği gibi tersi bir yaklaşımı da sergileyebilir. Bu çerçevede suç teşkil eden hazırlık hareketlerini somut olarak belirleyip, tipikleştirmeye gidebilir. Tipikleştirilmemiş cezalandırmaya bir örnek olarak TCK md. 227’de yer alan fuhuş suçu verilebilir. Çünkü TCK md. 227/1’de fuhuş suçuna hazırlığın tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağı belirtilmiş, hazırlık hareketlerine ilişkin bir belirleme, somutlaştırma yapılmamıştır. TCK md. 220’de yer alan suç işlemek için örgüt kurma suçu ise bir tipikleştirilmiş hazırlık hareketi cezalandırılması görünümüdür. Hükümde tek bir hazırlık hareketi biçiminin cezalandırılması düzenlenmektedir¹³⁵.

¹³¹ Jeßberger, s. 515; Haase, s. 164.

¹³² Jescheck/Weigend, s. 523; Özel hüküm ihdası şeklinde cezalandırma yöntemi için kanuni-sarih öne alma tabiri kullanımı için bkz. Yetkin, s. 90, 91.

¹³³ Haase, s. 165.

¹³⁴ Yetkin, s. 277, 278.

¹³⁵ Özgüç, s. 146-148; Suç tipinde sadece başka bir suça yönelik hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağı ibaresinin yer alması durumu hakkında ‘*tipleştirilmemiş hazırlık suçu*’ kavramı kullanılmalıdır. Burada tipleştirilmemiş ibaresiyle kastedilen, yasaklanan davranış ve cezayı belirle-

Hazırlık hareketlerin bağımsız bir suç tipi olarak düzenlendiği suçların Alman hukukunda en bilineni 2017 tarihinde yürürlükten kaldırılmış¹³⁶ olan “*Saldırı savaşı hazırlığı*”¹³⁷ başlıklı StGB md. 80’de yer almaktaydı¹³⁸. Bugün için StGB’de çok sayıda yalnızca teşebbüs aşamasına ulaşıldığında cezai sorumluluk tesis etmeyen, suça hazırlığı da cezalandıran suçlar bulunmaktadır¹³⁹. Terör suçları olan StGB md.89a, 89b^{140,141} 129a¹⁴², StGB md. 219a (*Çocuk düşürtme propagandası için*

yen bir ceza normu eksikliği değildir. Bununla kastedilen, cezalandırılan hazırlık hareketinin tür ve kapsam olarak sınırlanmayarak ilgili suça yönelik her türlü hazırlık hareketinin cezalandırılacağına düzenlenmesidir. Burada cezalandırılan davranış biçimleri, tam olarak tipleştirilmek yerine hazırlık ibaresi kullanılarak tanımlanmıştır. **Yetkin**, s. 279.

¹³⁶ <<https://dejure.org/gesetze/StGB/80.html>> s.e.t. 28.05.2024.

¹³⁷ Hazırlık kavramı kapsamında, nesnel olarak bir saldırı savaşı ya da silahlı kuvvet kullanımına yol açabilecek kapasitedeki tüm davranışlar yer almaktadır. Suçun oluşumu için aynı zamanda hazırlanılan saldırının ana hatlarıyla somut olması da gerekecektir. **Jeßberger**, s. 516.

¹³⁸ **Jeßberger**, s. 516; **Haase**, s. 164.

¹³⁹ **Haase**, s. 165; **Hennke**, s. 391; Aynı yönde: **Mitsch**, s. 3, 4.

¹⁴⁰ StGB md.89a ile 89b’de yer alan suçlarda, kamunun tehlikeye atılmasını fail tek başına belirlemektedir. **Wörner**, s. 1050; StGB md. 89’a’daki suç tanımları, henüz komplocu bir ilişkiler ağına dahil olmayan, tek başına hareket eden bir faili ele almaktadır. Bu nedenle, hazırlık hareketleri henüz failin kontrol alanını terk etmemiştir. Ayrıca fail henüz iradesini kendisini kapsayan bir örgüte teslim etmemiştir. Bu nedenle özgürce karar verebilir ve başkalarını hesaba katmadan planlarından istediği zaman vazgeçebilir. Tüm bu nedenlerle yaratılan tehlike potansiyeli StG Bmd. 129a’ya göre daha azdır. **Mitsch**, s. 5; StGB md. 89b’de fail, soyut bir tehlikeyi (terör saldırısı planlama aşaması) somut bir hukuk ihlaline (korunma nesnelerinin ihlali) dönüştürmek için etkili zaman ve yeri belirlemektedir. Hüküm açıkça uyuyan teröristi hedef almaktadır. Almandaki “*ilişki kurma*” unsuru, failin ilişki kuracak başka birinin bulmaya başladığı noktada gerçekleşir. Failin henüz somut bir hedef ve planın olmaması, bir saldırı gerçekleştirme niyetinde olmaması da önemli değildir. Suçun kendisi, zamanı ve yeri ve mağduru belli değildir. **Wörner**, s. 1050, 1053; Aynı yönde: **Kazaker Bozkurt/Yurtlu**, s. 50.

¹⁴¹ “*Terör örgütü kurma*”; Türk doktrininde yer alan bir görüşte kimi örgüt suçlarıyla, hazırlık hareketlerinin hazırlığı olan davranışların da cezalandırıldığı belirtilmektedir. Buna göre, Örneğin StGBmd.89a/2a’da bir kişinin, şiddet ve korku içerikli fiilleri gerçekleştirmeye yönelik patlayıcı yapımı gibi yöntemleri öğrenmek amacıyla eğitim alacağı bir devlete gitmek için Almanya’dan ayrılmaya teşebbüs etmesi halinde de cezalandırılması öngörülmektedir. Bu bakımdan söz konusu düzenlemeler ile zaten hazırlık hareketi olan örgüt suçuna yardım etmeye teşebbüsün cezalandırıldığını söylemek mümkündür Yurt dışına çıkmaya teşebbüs etmek cezalandırılarak, cezalandırmanın alanı üç kademe daha geriye alınmaktadır. Buradaki ülkeden ayrılma amacı meşru olmasa da, bu amacın bir fiil olarak ortaya çıkıp suçun konusu bakımın-

reklam yapma), StGB md. 219b (*Çocuk düşürtme araçlarını, ekonomik amaç olmasa da, piyasaya sunma*), StGB md. 265 (*Sigorta şirketinin masraflarını karşılayacağı mali zararlara hazırlık olarak sigortanın kötüye kullanılması*), casusluk suçunun (StGB md.202a) hazırlık hareketleri niteliğinde olan StGB md. 202b ile 202c ve StGB md. 263a/3'ü bu tip suçlara örnek olarak vermek mümkündür¹⁴³. Türk hukuku bakımından ise uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin kullanılmasını kolaylaştırmak için; özel yer, donanım veya malzeme sağlamayı, bu tür maddeleri kullanma yöntemleri konusunda muhataplarına bilgi vermeyi suç haline getiren TCK md. 190, “*Para ve kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlar*” (TCK md. 200), “*Resmî belgeyi sahte olarak düzenleme veya gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirme*” (TCK md. 204), “*Suç işlemeye alenen tahrik*” (TCK md. 214/1), “*Suç işlemek amacıyla örgüt kurma*” (TCK md. 220), casusluk suçları olan TCK md. 327, 328, 331, 335, 339 en tipik örnekleridir.

Bu tip suçlarda hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağı açıkça belirtilebileceği gibi¹⁴⁴ madde metninde ya da başlığında yer verilen ibareler dolayısıyla aynı

dan bir zarar ya da en azından zarar tehlikesi yarattığını söylemek çoğu zaman mümkün değildir. **Yurtlu** (2021) s. 2187, 2188; Doktrinde yer alan bir başka görüşte aynı ağırlıkta olmasa da benzer bir durumun “*Silah sağlama*” başlıklı TCK md. 315 bakımından da geçerli olduğu belirtilmektedir. Buna göre, ilgili silah ve cephaneleri temin eden kişilerin örgütün işlediği suçlardan yardım eden sıfatıyla sorumlu olabilmesi için amaç suçların en azından icra hareketlerine başlanmış olması gerekmektedir. Ancak, TCK md. 315 düzenlemesiyle bu maddelerin örgütsel faaliyetlerde kullanılacağı bilinerek temin edilmiş olması halinde suç tamamlanmış olacaktır. Başka bir ifadeyle, bu suç tipiyle zaten bir hazırlık hareketi niteliğinde olan örgütün ileride işleyeceği düşünülen bir suça hazırlık hareketi cezalandırılmaktadır. Böylelikle cezalandırılabilirlik, hazırlık hareketlerin de hazırlığına çekilmiş olmaktadır. **Kazaker Bozkurt/Yurtlu**, s. 56-58.

¹⁴² **Wörner**, s. 1045; **Mitsch**, s. 4; Terör örgütü kurma suçu, belirli ağırlıktaki suçları işlemek amacıyla örgütlenme sürecinin doğası gereği bir dinamizm içerdiğini ve korunmayı gerektiren kişi ve mallara yönelik tehlike taşıdığını dikkate almaktadır. StGB'nin 129a maddesi yardımıyla belirtilen suçların işlenmesi engellenecektir. Hukuksal değerlerin tehlikeye girme potansiyeli, terör saldırısı gerçekleştirmek amacıyla bir grubu “oluşturmak”, “katılmak” ya da “desteklemek”ten kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ceza hukukunun müdahalesini gerektirmektedir. **Wörner**, s. 1049.

¹⁴³ **Jescheck/Weigend**, s. 524; **Haase**, s. 165.

¹⁴⁴ **Haase**, s. 165.

sonuca ulaşmak mümkündür¹⁴⁵. Örneğin “*Fuhuş*” başlıklı TCK md. 227/1’de açık bir şekilde “*Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.*” ibaresi yer almaktadır. Doktrinde yer alan bir görüşte TCK md. 227 örneğinde olduğu gibi genel olarak hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağına yönelik hükümlerin, belirlilik ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilmektedir. Buna göre, hazırlık hareketleri bünyelerinde çok anlamlılığı barındırmaktadırlar ve bu çerçevede de çeşitlilik arz etmektedirler. Kural olarak cezalandıramayan bir alan bu şekilde ve istisnai olarak cezalandırılıyorsa, istisnai olan davranışın ne olduğunun açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Aksine bir yaklaşım, sübjektif bağlantılar kurularak nötr davranışların dahi cezalandırılmasına neden olacaktır. Böylelikle de cezalandırılabilirlik, düşünce evresinin sınırlarına kadar uzanacaktır¹⁴⁶. Diğer taraftan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaretinin suç olarak düzenlendiği TCK md.188/3’te yer alan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi nakletme, depolama kabul etme ve bulundurma hareketlerinin nitelikleri dikkate alındığında (TCK md. 188/3), bunların söz konusu maddele- rin imal ve ticareti suçunun hazırlık hareketleri olduğu anlaşılabacaktır. Alman doktrininde yer alan bir görüşte belgede sahtecilik suçlarının da aynı nitelikte olduğu belirtilmektedir. “*Gerçek dışı belge düzenlemek*”, “*gerçek bir belgeyi taşıyır etme*”¹⁴⁷ fiilleri StGB md. 267’de şekli olarak tamamlanmış bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu fiiller objektif olarak, belgenin hukuki işlemlerde daha sonra aldatma amacıyla kullanılmasının önceden engellenmesine yönelik olarak suç haline getirilmişlerdir. Soyut bir gerçekleşme düzeyi ölçeğinde değerlendirildiğinde bu fiiller daha sonra işlenecek sahte belgenin kullanılmasına yönelik birer hazırlık hareketidirler¹⁴⁸. Alman hukuk sisteminde hazırlık hareketlerinin cezalandırılması sadece StGB’de söz konusu olmayıp özel ceza kanunları ya da ceza

¹⁴⁵ Kazaker Bozkurt, s. 270.

¹⁴⁶ Yetkin, s. 159, 160.

¹⁴⁷ TCK md. 204’de “*resmî belgeyi sahte olarak düzenleme*” “*gerçek bir resmî belgeyi ... değiştirme*” şeklinde benzer ibareler yer almaktadır.

¹⁴⁸ Freund, s. 319; Aynı yönde: Haase, s. 164; Kazaker Bozkurt, s. 270; Aksi yönde: Özbek, Veli Özer/Kanbur, Mehmet Nihat /Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/ Tepe, İlker (2014) Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 763, 764; YCGK, E. 2021/97, K. 2022/155, T. 8.03.2022, s.e.t. 30.05.2024.

içeren kanunlarda da benzer suç tiplerine rastlamak mümkündür. Bu çerçevede Karayolları Trafik Kanunu (Straßenverkehrsgesetz- StVG) md.22b/3'de yer verilen kilometre sayacı ve hız sınırlayıcıların yanlış kullanımına yönelik hazırlık suçunu örnek olarak vermek mümkündür¹⁴⁹.

3. Kalkışma Suçlarının Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılma Yollarından Biri Olup Olmadığı Meselesi

Doktrinde ‘*Teşebbüs suçu*’¹⁵⁰, ‘*oluşumu öncelenmiş suç*’¹⁵¹ gibi terimlerle de ifade edilen kalkışma suçlarını¹⁵² sonuca yönelik olarak gerçekleştirilen hareketlerin başarıya ulaşması durumunun ayrı bir suç olarak düzenlenmediği¹⁵³, peşi-

¹⁴⁹ **Haase**, s. 164; Türk doktrininde yer alan bir görüşte bağımlı-bağımsız hazırlık suçu ayrımı yapmak yerine tiplleştirilmiş-tiplleştirilmemiş ayrımı yapmanın daha doğru olduğu belirtilmektedir. Buna göre, hazırlık kavramı bizatihi gelecekteki davranış, bağlantı ile açıklanabilir. Dolayısıyla da bir suç maddi olarak hazırlık hareketi ise zaten esas davranışla bağlıdır. Bu durumda da tipiklik belirliliği dışında ayrıca esas fiile bağımlı olunmasından ya da olunmamasından bahsetmenin bir anlamı yoktur. **Yetkin**, s. 280. Kanaatimizce de bu görüş meselenin doğasına uygun olmakla birlikte doktrinde azınlık görüşü olduğu için çalışmada bu ayrım kullanılmamıştır.

¹⁵⁰ **Özgenç** (2023) s. 588; **Koca/Üzülmez**, s. 436; **Yetkin**, s. 135; **Yaşar** (2014) s. 206, 207; Doktrinde, teşebbüs suçu ile kalkışma suçunun birbirleri yerine kullanıldığı da görülmektedir. **Heinrich** (2014) s. 104; **Zafer, Hamide** (2011) Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, s. 376; **Ünal** (2022) s. 593.

¹⁵¹ **Selçuk**, dn. 30; Doktrinde yer alan bir görüşte, tamamlanması öne alınmış suç-kalkışma suçu ayrımına gidilmiştir. Buna göre, her iki suç tipinde de suçun icrasına başlamakla suç tamamlanmış kabul edilmektedir. Ancak, kalkışma suçunun icra hareketlerinin sonuca ulaşması durumunda mevcut hukuk düzeni ortadan kalkacağından hukuken ve fiilen bu suçun cezalandırılması mümkün değildir. Tamamlanması öne alınan suçlarda aynı durumun meydana gelmesi halinde ise cezalandırmama, söz konusu imkânsızlıktan değil kanun koyucunun siyasi takdirinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, TCK md.304’de belirtilen hareketleri gerçekleştiren kişi *Devlete karşı savaşa tahrik* suçunu işlemiştir. Bu hareketlerinin neticesinde savaş açılmış olması durumunda, failin hareketiyle amaçladığı sonucun gerçekleşmesi ayrı bir suç olarak düzenlenmediğinden bu sonuç dolayısıyla cezalandırılması mümkün değildir. **Eşitli Aygün, Ezgi** (2016) Kalkışma Suçları, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, s. 21.

¹⁵² **Kazaker Bozkurt**, s. 260; **İçer**, s. 72; **Eşitli Aygün**, s. 21; Kalkışma bir kavram olarak, teşebbüs ile suçun tamamlanması anının denkliğini ifade etmektedir. **Ceyhan, Murat** (2022) Ceza Hukukunda Netice, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi, s. 199.

¹⁵³ **Eşitli Aygün**, s. 21; Aynı yönde: **Ceyhan**, s. 199.

nen tamamlandığı kabul edilen¹⁵⁴ suçlar olarak tarif etmek mümkündür¹⁵⁵. Bu suç kategorisinde icra hareketlerine başlanılmış olması, suçun tamamlanmasını sağlamaktadır. Teşebbüs ile tamamlanma iç içe geçmiş durumdadır. Başka bir ifadeyle, suça teşebbüs ile tamamlanma eşit hale getirilmiştir¹⁵⁶.

Kalkışma suçları kapsam bakımından Türk ve Alman doktrinlerinde farklılık göstermektedir. Alman doktrini, “*Kişi ve konularla ilgili tanımlar*” başlıklı StGB md. 11/6’da “*bir fiili işlemeye girişmek-kalkışmak*” dan bahsedilmesi ve onun da fiilin tamamlanması ya da teşebbüs aşamasında kalması olarak tanımlanmasından hareketle, kalkışma suçlarının kapsamına hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasını ön-gören suç tiplerini dahil etmemektedir¹⁵⁷. Türk doktrininde de bu yönde görüşler¹⁵⁸ bulunmakla birlikte cezalandırma bakımından bir suçun tamamlanması ile teşebbüs¹⁵⁹ aşamasında kalması ya da sadece suça yönelik hazırlık hareketlerinin ortaya çıkmış olması arasında fark gözetmeyen suç tiplerini, kalkışma suçu kapsamında ele alan görüşler de bulunmaktadır¹⁶⁰. Türk doktrininde yer alan ve bizim de katıldığımız bir görüşte, Alman ve Avusturya Ceza Kanunlarında yer verilen ‘*kalkışma*’ ibaresinin TCK’da olmayışından hareketle Türk Hukuku bakımından kalkışma suçu başlığı altında toplanabilecek bir suç grubu olmadığı ancak teşebbüs suçunun söz konusu olabileceği belirtilmektedir¹⁶¹.

¹⁵⁴ **Evik, Vesile Sonay** (2016) “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, ss. 1725-1747, s. 1732.

¹⁵⁵ Tipik birer kalkışma suçları olan TCK md. 309 (*Anayasayı ihlal*) ile StGB md. 81 (*Federal devlete ihanet*)’de yer alan suçlarda anayasal düzenin değiştirilmesi, bu suçların tipikliğinin dışında amaçlanan bir neticedir. **Ceyhan**, s. 199, 200.

¹⁵⁶ **Yetkin**, s. 120.

¹⁵⁷ **Eser, Albin** (1980) *Strafrecht II*, 3. Überarbeitete und erweiterte Auflage, Münih, C. H. Beck, s. 89; **Baumann/Weber/Mitsch**, s. 121; **Jescheck/Weigend**, s. 267; **Heinrich** (2014) s. 104, 465; **Mitsch**, s. 3.

¹⁵⁸ **Kazaker Bozkurt**, s. 261; **Eşitli Aygün**, s. 21; **Zafer**, s. 376.

¹⁵⁹ Doktrinde yer alan bir görüşte, teşebbüs ile kalkışma kavramları birbiri yerine kullanılmaktadır. **Selçuk**, dn. 30.

¹⁶⁰ **Demirbaş, Timur** (2023) *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s. 270; **Özen, Mustafa** (2023) *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 379; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 242; **İçer**, s. 72.

¹⁶¹ **Yetkin**, s. 135.

Alman doktrinde yer alan bir görüşte, kalkışma suçlarının tespitinde kanun koyucunun kullanmış olduğu terimlerden de yararlanılabileceği belirtilmektedir. Buna göre, kalkışma suçlarının düzenlendiği hükümlerde kanun koyucu, “*her kim kalkışırsa...*” şeklinde ibarelere yer vermiştir¹⁶². Örneğin StGB md. 81’de yer alan vatana ihanet suçu bu niteliktedir. StGB md.81, StGB md. 82, StGB md. 184/1-4, 8, 9; StGB md. 307, StGB md. 309, StGB md. 316c/1-1, 2, StGB md. 357 bu çerçevede diğer örnekler olarak verilebilir¹⁶³. Bu tip suçlarda teşebbüs alanında gerçekleştirilen davranışları kontrol etme ve sonucun oluşmasını engelleme imkanı artık bulunmamaktadır¹⁶⁴. Bu nedenle de cezalandırma bakımından söz konusu suçlara teşebbüs etmekle tamamlamak arasında bir fark yoktur¹⁶⁵. Ayrıca, suça teşebbüsteki takdiri ceza indirimine (StGB md. 23/2) ve gönüllü vazgeçmeye (StGB md. 24; TCK md. 36) ilişkin hükümlerin söz konusu suçlar bakımından uygulanma imkânı bulunmamaktadır¹⁶⁶. İcra hareketlerine başlamakla, suç tamamlanmış kabul edildiğinden kalkışma suçlarına teşebbüs de mümkün değildir¹⁶⁷.

Kanaatimizce aslında teşebbüs suçlarının bir alt kategorisi olan kalkışma suçlarındaki, kalkışma ibaresi de, gerçekleştirilen davranışın yöneldiği amaç suç ve korunan hukuksal değer bakımından belli bir ağırlığı ifade etmektedir. Doktrinde de belirtildiği üzere gerçekleştirilen hareketlerin, amaç suçları meydana getirmeye elverişli olmaları¹⁶⁸ gerekmektedir¹⁶⁹. Bu nitelikte olmayan hazırlık

¹⁶² Heinrich (2014) s. 465; Aynı yönde: Baumann/Weber/Mitsch, s. 122.

¹⁶³ Baumann/Weber/Mitsch, s. 121; Heinrich (2014) s. 465.

¹⁶⁴ Köhler, s. 466; Baumann/Weber/Mitsch, s. 121.

¹⁶⁵ Eser, s. 89; Baumann/Weber/Mitsch, s. 121; Jescheck/Weigend, s. 267; Heinrich (2014) s. 104, 465; Mitsch, s. 3.

¹⁶⁶ Jescheck/Weigend, s. 267; Baumann/Weber/Mitsch, s. 620; Ceyhan, s. 199.

¹⁶⁷ Evik, s. 1743; Ceyhan, s. 199; TCK. md. 35’in gerekçesinde de teşebbüs hareketlerinin bağımsız suç tipi olarak düzenlendiği suçlara teşebbüsün mümkün olmadığı belirtilmektedir.

¹⁶⁸ Konu netice açısından değerlendirildiğinde, bu tip hazırlık suçlarının kalkışma suçlarına oranla neticeye objektif olarak daha uzak olduklarını söylemek mümkündür. Ceyhan, s. 201.

¹⁶⁹ Selçuk, dn. 30; Evik, s. 1733; “Söz konusu suçun oluşabilmesi için, işlenen fiilin bu amaçları gerçekleştirmeye elverişli olması gerekir. Bu bakımdan, fiillerin söz konusu neticeleri yaratabile-

hareketlerini cezalandıran suç tiplerini kalkışma suçu olarak değerlendirmek bu yönüyle de hukuken doğru bir yaklaşım olmayacaktır¹⁷⁰. Dolayısıyla da kalkışma suçlarının hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı suç tipleri içerisinde yer alması mümkün değildir. Kalkışma suçu ayrımını benimseyen görüşlerde, göçmen kaçakçılığı¹⁷¹ (TCK md. 79/1), Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak¹⁷² (TCK md. 302); Anayasayı ihlal¹⁷³ (TCK md. 309/1), Cumhurbaşkanına suikast¹⁷⁴ (TCK md. 310/1), Yasama organına ve Hükümete karşı suçlar¹⁷⁵ (TCKmd.311 ve 312) TCK bakımından kalkışma suçlarına örnek olarak verilmektedir.

D. KARMA BİR YÖNTEMLE CEZALANDIRILMA

Hazırlık hareketlerinin hem genel hem de özel hükümlerde yer alan düzenlemelere dayanarak cezalandırılmasını, karma yöntem olarak tanımlamak mümkündür¹⁷⁶. Bu çerçevede Macar ve Polonya ceza kanunları örnek olarak verilebilir. Polonya Ceza Kanunu (Pl.CK) md. 16'da bir suçun doğrudan işlenmesine yol açan bir davranışın gerçekleştirme koşullarını yaratmayı amaçlayan

cek nitelikte bulunması, suçun oluşması için şarttır. Devletin birliğini bozmak, topraklarının bir kısmını veya tamamını başka bir devletin egemenliği altına koymak, topraklarından bir kısmını Devlet egemenliğinden ayırmak, Devletin bağımsızlığını azaltmak sonuçlarını doğurması mümkün bulunmayan bir fiil suçun maddi unsurunu oluşturmayacaktır. Fiilin bu niteliği taşıyıp taşımadığı ise olayların özelliğine göre takdir edilecektir.” YCGK, E. 2023/133, K. 2023/400, T. 12.07.2023 <kazancihukuk> s.e.t. 30.05.2024.

¹⁷⁰ Aynı yönde: **Ceyhan**, s. 200; **Kazaker Bozkurt**, s. 263, 264; Doktrinde yer alan aksi yönde bir görüşte fuhuş suçuna yönelik hazırlık hareketlerini cezalandıran TCK md. 227/1, kalkışma suçu kapsamında değerlendirilmektedir. **İçer**, s. 73; Teşebbüsün varlığı için elverişli hareketlerle icraya geçme şartının bu suçlar bakımından da mevcut olması gerekliliği, bu şartın yokluğu halinde işlenemez suçun ortaya çıkmasına neden olacaktır. **Erdem, Büşra** (2022) İşlenemez Suç, 1.Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi, s. 87.

¹⁷¹ **Kazaker Bozkurt**, s. 264.

¹⁷² **Evik**, s. 1727; **Eşitli Aygün**, s. 99.

¹⁷³ **Eşitli Aygün**, s. 117; **Kazaker Bozkurt**, s. 264; **Yaşar** (2014) s. 201.

¹⁷⁴ **Kazaker Bozkurt**, s. 264.

¹⁷⁵ **Eşitli Aygün**, s. 151, 154.

¹⁷⁶ **Özgüç**, s. 138.

faaliyetlerde bulunulmasının hazırlık hareketi olduğu ve bunun cezalandırılacağı belirtilmiştir. Düzenlemede failin özellikle de söz konusu bu amaçla başka bir kişiyle bir anlaşma yapması, araçları edinmesi ya da hazırlaması, bilgi toplaması ya da bir eylem planı yapması durumunda hazırlığın gerçekleşmiş olduğu hüküm altına alınmıştır. Pl.CK’da hazırlığın cezalandırıldığı suç tipine bir örnek olarak md. 117’de yer alan *saldırı* suçu verilebilir. Pl.CK md. 117/2’de bu suçu işlemeye hazırlananın en az üç yıl hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılacağı belirtilmektedir¹⁷⁷.

“*Hazırlık*” başlıklı Macar Ceza Kanunu (Mcr.CK) 17/1’de ise bu Kanun özel hükümlerinde açıkça öngörüldüğü takdirde, bir suçun işlenmesi için gerekli araçları temin eden veya bir suçun işlenmesini kolaylaştıran ya da bu yöndeki bir teklifi kabul eden, bir suçun işlenmesini teşvik eden veya bir suçun işlenmesi için başkalarıyla anlaşma yapan herkes, bir suçu hazırlamaktan dolayı cezalandırılacaktır. Mcr.CK’da hazırlığın cezalandırıldığı suç tipine bir örnek olarak md. 142’de yer alan soykırım suçu verilebilir. Mcr.CK md. 142/2 uyarınca, Mcr.CK md. 17/1’de yer alan hareketlerle soykırım hazırlığı yapan kişi, iki yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır¹⁷⁸.

SONUÇ

Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması kural olmakla birlikte, özellikle de kamu düzeni ve güvenliğini erken zamanlı bir müdahale ve önleme ile sağlamak amacının ön plana çıkmasıyla ceza hukuku, gerçekleşen haksızlıklara cezayla tepki vermenin bir aracı olmaktan çıkarak tehlikeyi önleyici bir araca dönüşüm süreci yaşamaktadır. Söz konusu gelişme, günümüzde örgütlü suçlardan başka suç tiplerine doğru genişleme yönünde varlığını devam ettirmektedir. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasıyla ceza hukuku müdahalesi zaman itibarıyla hukuki değerin zarara uğramasından önceki bir aşamaya çekilmekte,

¹⁷⁷ Pl.CK İngilizce metni için bkz. <<https://legislationline.org/legislation>> s.e.t. 30.05.2024.

¹⁷⁸ Mcr.CK İngilizce metni için bkz. <https://legislationline.org/sites/default/files/documents/da/HUngary_Criminal_Code_of_2012_en.pdf> s.e.t. 31.05.2024.

Anayasanın bir gereği olan özgürlük-güvenlik dengesinin sağlanmasında başvurulacak ilkelerden bir tanesi olan ultima ratio ilkesinden ödün verilmektedir.

Çeşitli ülke kanunlarında hazırlık hareketlerinin ya genel bir cezalandırma hükmü ya iştirakin genişletilmesi ya da özel hükümler kısmında bir suç tipi olarak düzenlenme yoluyla ya da hem genel hem de özel hükümlerde konuya ilişkin kural getiren karma bir yöntemle cezalandırıldığı görülmektedir. Bazı hukuk sistemlerinde ise genel hüküm olarak hazırlık hareketleri, tüm suçları kapsayacak şekilde cezalandırılmaktadır. Bu durum hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının istisnai olmaktan çıkıp adeta kural haline geldiğini göstermektedir. Bu çerçevede çalışmamızda yer verilen diğer ülke kanunlarına kıyasen değerlendirildiğinde, TCK'nın en azından genel hükümler kısmında bu yönde bir düzenlemeye yer vermeyerek hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının istisna olması gerektiği ilkesine daha uygun bir kanun olduğunu söylemek mümkündür. Yapılması gereken, anayasal devlet düzenini hedef alan suçlara yönelik hazırlık hareketleri dışındakileri cezalandırmaktan vazgeçmektir. Genel hükümler kısmında da bu yönde düzenleme yapmayarak söz konusu hareketleri cezalandırmayı kanunun ruhuna aykırı hale getirip özgürlükler bakımından daha güvenceli bir hukuk sistemi yaratmaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Berrin** (2010) “Bağlılık Kuralı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, S. 1, ss. 167-214.
- Alacakaptan, Uğur** (1970) Suçun Unsurları, 1.Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Arslan, Mehmet** (2020) Alman Ceza Hukukunda Suç ve Terör Örgütleriyle Bağlantılı Suçlar ve İştirak Hükümleriyle İlişkileri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Aydın, Devrim** (2009) Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara, Yetkin Yayınevi.
- Balcı, Meral** (2022) Ceza Hukukunda Bağlılık Kuralı Kapsamında Azmettirme, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang** (2003) Strafrecht Allgemeiner Teil, 11. Neubearbeitete Auflage, Bielefeld.
- Ceyhan, Murat** (2022) Ceza Hukukunda Netice, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi.
- Çakır, Kerim** (2022) Suça İştirakte Müşterek Faillik, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Çelen, Ömer** (2020) Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asıl Fail-Yardım Eden Ayrımı), Ankara, Adalet Yayınevi.
- Demirbaş, Timur** (2023) Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Demirel, Muhammed** (2017) Suça İştirakte Bağlılık Kuralı, İstanbul, Onikilevha Yayınevi.
- Demirtaş, Soner** (2021) “Cezalandırmanın Öne Çekilmesi ve Ceza Muhakemesi Hukuku”, Selçuk Hukuk Kongresi II, Konya, ss. 50-59.
- Erdem, Büşra** (2022) İşlenemez Suç, 1.Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi.
- Erman, R. Barış** (2012) “Ceza Hukukunun Dönüşümü”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S. 2, ss. 447-474.
- Eser, Albin** (1980) Strafrecht II, 3. Überarbeitete und erweiterte Auflage, Münih, C. H. Beck.
- Eşitli Aygün, Ezgi** (2016) Kalkışma Suçları, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi.
- Evik, Vesile Sonay** (2016) “Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, ss. 1725-1747.

- Freund, Georg** (1998) Strafrecht Allgemeiner Teil Personale Straftatlehre, 2. Auflage, Siperinger.
- Gusenleitner, Pia Valentina** (2018) Der Beginn Der Strafbarkeit Des Versuchs Im Lichte Der Jüngerer Rechtsprechung Des Ogh, Diplomarbeit zur Erlangung des akademischen Grades Magistra der Rechtswissenschaften im Diplomstudium Rechtswissenschaften.
- Haase, Adrian** (2017) Computerkriminalität im Europäischen Strafrecht Kompetenzverteilung, Harmonisierungen und Kooperationsperspektiven, 1. Auflage, Tübingen, Mohr Siebeck.
- Heinrich, Bernd** (2014) Ceza Hukuku Genel Kısım-I, (Çevirenler: Hakeri, Hakan/Ünver, Yener/Özbek Veli Özer/Çakmut, Özlem Yenerer/Erman, Barış/Doğan, Koray/Atladı, Ramazan Barış/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Heinrich, Bernd** (2016) “Tehlikenin Önlenmesinde Ceza Hukukunun Sınırları-Yeni Bir Düşman Ceza Hukuku Hakkında Tartışmalar”, (Çeviren: Şohoğlu, Merve Selin), Hukuk Köprüsü Dergisi, C. 5, S. 11, ss. 129-142.
- Hennke, Günter** (1954) “Zur Abgrenzung der strafbaren Vorbereitungshandlung beim Hochverrat”, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Vol. 66, ss. 390-407.
- Hilgendorf, Eric/Valerius, Brian** (2021) Alman Ceza Hukuku Genel Kısım, 1. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi (Çeviren: Oktar, Salih).
- Hüseyinoğlu, Emin** (2020) “Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suça Hazırlık”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XV, S. 2, ss. 501-536.
- İçer, Zafer** (2021) Suça Teşebbüs Hazırlık ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınevi.
- İnci, Z. Özen** (2020) “Alman Ceza Kanunu m. 30/1 Perspektifinde Ceza Hukukunda Azmettirmeye Teşebbüs (Sonuçsuz Kalan Azmettirme)”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 10, ss. 913-980.
- Jakobs, Günther** (1991) Strafrecht, Allgemeiner Teil, Die Grundlagen und die Zurechnungslehre Lehrbuch, 2. Neubearbeitete und erweiterte Auflage, Berlin, De Gruyter.
- Jakops, Günther** (2008) “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, (Çeviren: Özansü, M. Cemil), Terör ve Düşman Ceza Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, ss. 489-506.
- Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas** (1996) Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil, 5. Auf, Berlin, Duncker & Humblot.

- Jeßberger, Florian** (2015) “Das Verbrechen der Aggression im deutschen Strafrecht Überlegungen zur Umsetzung der Beschlüsse von Kampala”, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, Vol. 10, ss. 514-522.
- Kazaker Bozkurt, Gözde** (2022) “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi -Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 1, ss. 241-288.
- Kazaker Bozkurt, Gözde/ Yurtlu, Fatih** (2024) “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi (Ön Alan Ceza Hukuku) Vasıtasıyla Terörle Mücadele Edilmesi”: Özgenç, İzzet (Editör), *Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Terörizm, Terör Suçları, ve İnfaz Hukuku*, C. I, 1. Baskı, Ankara, Tüba Yayınları, ss. 43-63.
- Koca, Mahmut/Üzülmüş, İlhan** (2023) *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Köhler, Michael** (1996) *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 1. Auflage, Hamburg, Springer.
- Marxen, Klaus** (1990) “Das Problem der Kontinuität in der neueren deutschen Strafrechtsgeschichte”, *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft*, Vol. 73, No. 3/4, ss. 287-298.
- Mitsch, Wolfgang** (2014) “Terrorbekämpfung durch Strafrechtsvorverlagerung”, auf der dritten Internationalen rechtsvergleichende Konferenz an der Universität Potsdam am 16. Dezember, ss. 1-16.
- Özbek, Veli Özer/Kanbur, Mehmet Nihat /Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/ Tepe, İlker** (2014) *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Özek, Çetin** (1963) “Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümlerde Cezalandırılan Hazırlık Hareketleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 29, S. 3, ss. 458-520.
- Özen, Mustafa** (2023) *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Özgenç, İzzet** (2017) *Suç Örgütleri*, 9. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Özgenç, İzzet** (2023) *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Özgüç, Levent Emre** (2024) *Türk Ceza Hukukunda Hazırlık Hareketlerinin Belirlenmesi ve Cezalandırılabilirliği*, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları.
- Özocak, Gürkan** (2018) *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, Ankara, Seçkin Yayınevi.

- Rende, Domenico** (1936) “Yeni İtalyan Ceza Kanununda Cezalar, Emniyet Tedbirleri ve Bunların Şahsileştirilmesi”, (Çeviren: Köni, Burhanettin), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, ss. 68-101.
- Roxin, Claus** (2006) *Strafrecht Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen- Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, München, C.H. Beck.
- Sarıtaş, Erkan** (2022) “Cezalandırılmayan Önceki Hareketler”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 80, S. 2, ss. 615-654.
- Sieber, Ulrich/Vogel, Benjamin** (2015) *Terrorismusfinanzierung*, Berlin, Schriftenreihe des Max-Planck-Instituts Für ausländisches und internationales Strafrecht.
- Sieber, Ulrich** (2018) “Ceza Hukukundan Güvenlik Hukukuna Paradigma Değişimi: Küresel Risk Toplumunun Yeni Güvenlik Mimarisi Hakkında”, (Çeviren: Arslan, Mehmet), Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach’a Armağan, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, ss. 611-618.
- Selçuk, Sami** “Kalkışma Suçları ya da Oluşumu Öncelenmiş Suçlar”, <https://www.timeturk.com/tr/makale/sami-selcuk/kalkisma-suclari-ya-da-olusumu-oncelenmis-suclar.html> s.e.t. 12.05.2024.
- Soyaslan, Doğan** (1994) *Teşebbüs Suçu*, 1. Baskı, Ankara, Kazancı Yayınevi.
- Sözüer, Adem** (1994) *Suç Teşebbüs*, İstanbul, Kazancı Yayınevi.
- Tekin, Derya** (2018) “Bir Ceza Hukuku Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 146, ss. 48-61.
- Tokdemir, Sercan** (2022) *Ceza Hukukunda Akim Kalmış Azmettirme*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Toroslu, Nevzat** (2007) *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 10. Baskı, Ankara, Savaş Kitabevi.
- Tozman, Önder** (2008) “Suçun Tamamlanması ve Sona Ermesi Kavramları”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. III, S. 1, ss. 117-145.
- Ünal, Osman Gazi** (2022) “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz veya Programlar Suçu (TCK m. 245/A)”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXVI, S. 2, ss. 589-646.
- Ünal, Osman Gazi** (2023) *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Ünver, Yener** (2003) *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 1. Bası, Ankara, Seçkin Yayınevi.

- Vrzal, Marek** (2005) DieVersuchsstrafbarkeit der Untreue de legeferenda, Inaugural-DissertationzuErlangung der Doktorwürde der Juristischen Fakultät der Eberhard-Karls-Universität Tübingen.
- Wörner, Liane** (2012) “Expanding Criminal Laws by Predating Criminal Responsibility-Punishing Planning and Organizing TerroristAttacks as a Meansto Optimize Effectiveness of Fighting Against Terrorism”, German Law Journal, Vol. 13, Issue. 9, ss. 1037-1055.
- Yarsuvat, Elif** (2009) (Çeviren) “Hazırlık Hareketleri ve İştirakin Genişleyen Biçimleri/Karar-Müzakereler”, Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi, Suç ve Ceza Dergisi (2010), S. 1, ss. 13-27.
- Yaşar, Kenan Evren** (2014) “Karşılaştırmalı Olarak Anayasayı İhlal Suçu”, Ceza Hukuku ve Kiriminoloji Dergisi, C. 2, S. 1-2, ss. 189-234.
- Yaşar, Ercan** (2022) “Suç İşlemeye Tahrik Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 28, S. 1, ss. 99-128.
- Yenisey, Feridun/Plagemann Gottfried** (2015) Alman Ceza Kanunu, Strafgesetzbuch, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Yetkin, Erdi** (2024) Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları.
- Yılmaz, Zahit** (2022) Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Yurtlu, Fatih** (2021) “Terör Suçlarıyla Mücadelede Yeni Konsept: Önalın Suçları - Bgh Kararları Işığında Almanya Örneği”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 3, ss. 2169-2208.
- Yüce, Turhan Tufan** (1957) “Türk Hukuku ile Mukayeseli Olarak İsviçre Ceza Hukukunda Teşebbüs”, Adalet Dergisi, S. 5, ss. 474-483.
- Yüce, Turhan Tufan** (1968) Teşebbüsde Hazırlık ve İcra Hareketlerinin Ayrılması Problemi ve Uygun İlliyet Teorisinin Bu Probleme Tatbiki Denemesi, 1. Baskı, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Zafer, Hamide** (2011) Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi.